మహిళా వికాసం

శ్రమ - ఉద్యోగం

SOUVENIR

సంకలనకర్త:

మల్లాది సుబ్బమ్మ

పబ్లిషర్సు:

మహిళా అభ్యుదయ సంస్థ

(INSTITUTE FOR ADVANCEMENT OF WOMEN)

9, ఎం.ఐ.జి.హెచ్. కాలనీ, మెహిదీపట్నం

హైదరాబాద్ - 500 028

సంకలన కర్త : మల్లాది సుబ్బమ్మ
ప్రథమ ముద్రణ : 1985
ప్రతులు : 1000

నెం. 1

పబ్లిషర్స్ :
మహిళా అభ్యుదయ సంస్థ

సోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్సు :
"వికాసం" — ఫోను నెం. : 31423
9, ఎం.ఐ.జి.హెచ్. కాలనీ,
మెహిదీపట్నం,
హైద్రాబాద్ - 500 028

వెల రు. 15/-

ముద్రణ :
సాయి ప్రింటింగ్ ప్రెస్,
చీరాల - 523 155

ఇందులో........

			పేజి
	సింహావలోకనం	మల్లాది సుబ్బమ్మ	1
1.	ఇంటిపనికి విలువకట్టే?	మల్లాది సుబ్బమ్మ	9
2.	ఉద్యోగాలలో వివక్ష	వాసిరెడ్డి సీతాదేవి	17
3.	వేతనాల సందర్భంగా ఉద్యోగంలో వివక్ష	ఎమ్. వనమాల	23
4.	కుటుంబం మీద స్త్రీల ఉద్యోగ ప్రభావం	మమతా లక్ష్మన్న	29
5.	స్త్రీలు : స్వయం ఉపాధి	ఎం.వి. రామమూర్తి	36
6.	వనితలు : వృత్తులు	ఎ.ఎల్. శారద	44
7.	అసంఘటితరంగంలోస్త్రీలు....	ఎ.కె. రాజులాదేవి	51
8.	మధ్యతరగతి మహిళలు : వారి శ్రమ	మల్లాది సుబ్బమ్మ	62
9.	పని స్థలంలో స్త్రీలపట్ల వివక్ష–కొన్ని సమస్యలు	విమల్ బాలసుబ్రమణ్యన్	67
10.	అధికార సార విజ్ఞానం (Ontology of Power)	శిశిర్ భట్టాచార్య	78
11.	స్వయంవ్యక్తీకరణగా పని....	ఎం.వి. రామమూర్తి	87
12.	రూపమాధురి	డా॥ సంజీవదేవ్	92
13.	తెలుగు సాహిత్యంలో స్త్రీల పని భావన:ప్రతిఫలనాలు	డా॥ కాత్యాయనీ విద్మహే	102
4.	నవలా సాహిత్యం : వాస్తవ జీవిత దర్పణం	సి. సుజాత	119
5.	మహిళాభ్యుదయ సంస్థ	మల్లాది సుబ్బమ్మ	129

సింహావలోకనం

మానవజాతి ప్రకృతి పరిణామక్రమంలో ఉద్భవించింది. అది ప్రకృతిలో భాగం కాగా ప్రకృతిని అధిగమించగల శక్తి చాలవరకు మానవులకు వుంది. ప్రకృతిలో భాగంగా ఉన్న మానవులలో అజీవపదార్థాల లక్షణం కొంత, జంతు వారసత్వం మరికొంత ఉండగా మానవ విశిష్టత ఎంతో ఉంది. మానవ మెదడు నిర్మాణం జంతుజాలపు మెదడు నిర్మాణం కన్న విశిష్టమైనది పరిసరాలను గుర్తించగలగడమే కాక మానవవ్యక్తి తనను తాను గుర్తించగలదు. ఇది మనిషి ప్రత్యేకత. ఆలోచనాశక్తి, భావనాబలం, జ్ఞాపకశక్తి, కల్పనాధోరణి, భావాలను ఇతరులకు అందజేయటానికి పదజాలం, భాషాపటుత్వం, సహకారభావం, సానుభూతి, ప్రేమానురాగాలు ఇవన్నీ మనిషియొక్క విలక్షణ లక్షణాలు; స్వభావాలు.

మానవ వ్యక్తి సహజంగా నైతిక జీవి. కాగా నైతికతకు ధ్యేయం లక్ష్యం ఏమిటి అనేది మీమాంస. విద్యుక్తధర్మ నిర్వహణ అని నైతికశాస్త్ర కోవిదులలో ఒక తెగవారంటే, మరొక తెగవారు మానవుని జీవితార్థమూ, పరమార్థమూ ఆనందప్రాప్తియని అంటారు. ప్రకృతికి అనుగుణంగా జీవితం కొనసాగించడమే లక్ష్యంగా ఉండాలని ఒక 'గ్రూపు' వారు వాదిస్తుంటే మరొక 'గ్రూపు'వారు 'వ్యక్తివికాసమే' లేక "ఆత్మసాక్షాత్కారమే" ధ్యేయమని ప్రతివాదన చేస్తారు. ఇందులో వ్యక్తివికాసాన్ని సమర్థించి వాదన యుక్తియుక్తంగా కన్పడుతున్నది. కాగా "ఆత్మసాక్షాత్కారం" అనే పదజాలంలో "ఆత్మ" అనేదానికి పారమార్థిక లేక అలౌకిక భావన లేదు. వ్యక్తిత్వంయొక్క సమగ్ర స్వరూపానికే "ఆత్మ" అని అక్కడ వాడడం జరిగింది.

ప్రతి మానవ వ్యక్తిలో అనేక శక్తియుక్తులు అంతర్గర్భితంగా ఉంటున్నాయి. వాటి వికసనమే మానవ పరిణామ లక్ష్యం. ఇక్కడ ఒక్క అంశాన్ని మరచిపోరాదు. ఏ శక్తి వికసించాలన్నా దాని ప్రకటనకు

అంటే బహిర్గతం కావడానికి అవకాశాలు కావాలి. మానవ వ్యక్తి క్రియా శీలి. కేవలం బుద్ధిజీవి మాత్రమే కాదు. బుద్ధియొక్క వినియోగం కార్య శీలతకు దారితీస్తుంది. ఇలా మానవ వ్యక్తి సోమరిపోతుగా ఉండజాలడు. అదీగాక మానవ వ్యక్తి సామాజిక జీవి. ఒంటరిగా మానవ వ్యక్తి జీవి తాన్ని సాగించటం అనూహ్యం. మానవ వ్యక్తిలో సంఘ స్వరూపం ఉంటున్నది. అలాగే సమాజంలో వ్యక్తుల స్వభావాలు, లక్షణాలు గుణాలు ప్రతిఫలిస్తాయి. సమాజం వినా మనిషిలేడు. మనిషి వినా సమాజం లేదు. ఈ రెంటి అవినాభావ సంబంధాన్ని గుర్తిస్తే మానవ జీవిత సమస్యలకు పరిష్కారమార్గం సగం సుగమవుతుంది.

సమాజం మనుగడ సాగించాలంటే, వ్యక్తులు మనగల్గాలంటే వారి అహారం, గాలి, వెలుతురు, నిద్ర, విశ్రాంతి, ఆరోగ్యం, విద్య ముఖ్యంగా అవసరం. వీటిని సంపాదించుకోవటానికి మానవులు కృషిచేయాలి. మాన జాతి అలాంటి శ్రమను చేసింది; చేస్తూ ఉంది. వేట, పశుపాలన వ్యవసాయం, వస్తూత్పత్తి మొదలైనవి అలాంటి ప్రయత్నాలు వీటి సమాజం సాగించాలి. అందుకే మానవులు శ్రమించవలసి వస్తున్నది.

శ్రమకూ పనికీ తేడా ఉంటున్నది. శ్రమ మౌలిక భావన. ఫ తాన్ని ఆశించి చేసే శ్రమను పని అనవచ్చు. కాగా జీవనోపాధి నిమిత్త మానవ వ్యక్తి ఉద్యోగాన్ని చేయవచ్చు. ఇతర వ్యక్తులవద్ద ఉద్యోగ చేయవచ్చును లేక తనకు తానే ఉద్యోగాన్ని కల్పించుకొని ఆ పని ఫ తంగా వచ్చే వరుమానంతో, ఆర్జనతో జీవితాన్ని కొనసాగించవచ్చు రెండవదానిని చేపట్టినవారిని స్వయం ఉపాధిని అవలంబించేవార పిలుస్తాం.

ఇక ప్రతి మానవ వ్యక్తీ స్వయం వికాసానికి శ్రమించవల వున్నపుడు, జీవితం సాగించడానికి ఉద్యోగాన్ని ఆశ్రయించవలసి వ నపుడు పని మానవాళియొక్క ఆవశ్యక అంశాలలో ఒకటవుతుంది. అం వలననే పనిచేయడానికి ప్రతి మానవునికీ హక్కున్నదని ఐక్యరాజ్యసమి రూపొందించిన మానవ హక్కుల ప్రణాళికలో ఉటంకించబడింది. అంతే

ప్రతి మనిషికి మనిషిగా బ్రతకడానికి అవసరమైన తగుమాత్రపు వేతనం లేక తవింలేక ఆర్జన ఉండాలనికూడ మానవ హక్కుల ప్రణాళిక ఉద్ఘాటించింది. ఈ భావాలను ప్రపంచంలోని మేధావులు పెక్కుమంది అంగీకరించారు; వెలిబుస్తున్నారు. వాటికి ఆచరణలో అస్తిత్వం రావడానికి కృషిచేస్తున్నారు.

ప్రతి మనిషీ తనకోసం, సమాజంకోసం శ్రమించటానికి, తత్ఫలితతంలో తనకు అవసరమైన వాటా పొందటానికి (ఇతరుల హక్కులకు భంగకరం కానివిధంగా) హక్కు కలిగి ఉన్నట్లు స్పష్టీకరించబడింది. కాగా మానవ సమాజంలో స్త్రీ పురుషు లిద్దరూ ఉన్నారు. స్త్రీలు సమాజంలో ఇంచుమించుగా సగంమందిదాకా ఉన్నారు. కనుక స్త్రీలను సామాజిక శ్రమలో భాగస్వామ్యం వహించకుండా నివారించడం మానవ సామాజిక నిర్మాణ సూత్రాలకు భిన్నమేకాక సమాజానికి నష్టదాయకం కూడా. నిజానికి స్త్రీలు శ్రమించకతప్పటం లేదు. పురుషులతోపాటు వారూ పనిచేస్తున్నారు. సమాజం అనేక దశలలో ఉన్నపుడు, అంటే వేటాడి ఆహారాన్ని సంపాదించుకున్నప్పుడు, అరణ్యాలలో కందమూలాదులను ఫల ధాన్యాలను సేకరించుకున్నప్పుడు, వ్యవసాయంచేసి ఆహారం సముపార్జన చేసినపుడు స్త్రీలు శ్రమ చేశారు. ఈనాడు యంత్రాలద్వారా వస్తూత్పత్తి సాగిస్తున్నపుడుకూడా వారు తమవంతు శ్రమను సమాజానికి ధారపోస్తూనే యున్నారు. కాగా ఇంకా అదనంగా వారు సమాజానికి ఎనలేని సేవచేస్తున్నారు. సంతానాన్ని కని, పెంచి మానవజాతి నశించకుండా పరిపుష్టంగా సంపూర్ణంగా మనకలగడానికి ఇతోధికంగా పాటుపడుతున్నారు. ఈ అదనపు బాధ్యతవల్ల కొన్ని సందర్భాలలో, కొన్ని సమయాలలో స్త్రీలు శ్రమకు కొంతగా కొంత దూరంగా ఉండవలసిన అవసరం కలిగింది. దీనిని సాకుగా తీసుకొని, దీనిని అవకాశంగా మార్చుకొని స్త్రీని వస్తువుగా, బానిసగా, ద్వితీయశ్రేణి వ్యక్తిగా మార్చాడు పురుషుడు. ఆమెను ఉత్పత్తి క్రమానికి, రంగానికి కొంతవరకు దూరంగా ఉంచాడు. అంటే ఆమె శ్రమవల్ల ఉత్పన్నమయ్యే ఫలితాన్ని ఆమెకు చెందకుండా ఆ శ్రమ ఫలితంపై ఆమెకు

అదుపు, అజమాయిషీ, యాజమాన్యం లేకుండా జాగ్రత్తపడ్డాడు. ఆమె సంపాదనను తన సంపాదనగా మార్చుకున్నాడు. విధిలేక ఆమె సంపాదనపై ఆమెకు హక్కు నిచ్చినా ఆ సంపాదన చాల తక్కువ స్థాయిలో ఉండేలా చూచాడు. సంతానం విషయంలో ఆమె చేస్తున్న సామాజిక సేవను తనకు అనుకూలంగా భాష్యం చెప్పుకొని సంతానాన్ని పెంచి పోషించే పనిని ఆమెకు కేటాయించాడు. దాంతోబాటు గృహ నిర్వహణ బాధ్యతను ఆమెకు కేటాయించాడు. "గృహలక్ష్మి" యని ఆమెను అభివర్ణించి, ఆమెను పొగిడినట్లు మాటలుచెప్పి ఆమె చేసే ఇంటి పనికి విలువలేకుండా చేశాడు. "కుటుంబ పోషణ కర్త" అనే బిరుదును తనకుతానే తగిలించుకున్నాడు. తను ఇంటి వెలుపల చేసే పనికి విలువ కట్టుకొని, తన హోదాను చూచుకొని తానే మురిసిపోయాడు. ఫలితం స్త్రీల అణచివేత; వారు పురుషులకు లొంగివుండాలనే భావం వారి నర నరాన జీర్ణించటానికి విశేష కృషిచేసింది పురుషజాతి. "లొంగివుండడమే" మంచి స్త్రీల లక్షణమని స్త్రీలు నమ్మేలా చేయడం జరిగింది. స్త్రీలు అలా విశ్వసింపసాగారు. ఇలా తాము మోసపోయి లొంగిపోయింది స్త్రీ జాతి.

సమాజంలో సామాజిక ఆర్థిక మార్పులు వస్తాయి. నూతన భావ వీచికలు వీస్తాయి. ఈ రెంటికీ అవినాభావ సంబంధం ఉంటున్నది. ఒకదానిని మరొకటి ప్రభావితం చేస్తున్నాయి. కనుక భూస్వామ్య సమాజపు విలువలు పారిశ్రామిక సమాజంలో మనజాలవు. అలాగే వ్యక్తి గత వ్యాపారం లక్షణంగా కల పెట్టుబడివారీ సమాజపు విలువలు సమిష్టి ఆర్థిక లక్షణం కాగల సోషలిస్టు సమాజంలో ఉండరాదు. కాని వచ్చిన చిక్కేమిటంటే సామాజిక ఆర్థిక రంగాలలో వచ్చినంత వేగంగా మార్పు సాంస్కృతిక రంగంలో రావటంలేదు. భావాలు వెనుకబడి ఉంటున్నాయి. అందువల్లే పెట్టుబడిదారీ సమాజపు విలువలు సోషలిస్టు సమాజంలో కూడ కన్పడుతున్నాయి. పురుష దురంహంకార భావాలు సోషలిస్టు, కమ్యూని స్టు సమాజాలలో కూడ పూర్తిగా నశింపు కాలేదు. అలా పితృస్వామ్య వ్యవస్థ లక్షణాలు ఆర్థికంగా పురోగతి చెందిన దేశాలలోకూడ కన్పడు తున్నాయి.

వర్గ పోరాటమే అభ్యుదయ మార్గంగా భావించే మార్క్సు భావ పరంపరలో స్త్రీ పురుష వివక్ష సమస్యకు పరిష్కారం దొరకటం లేదు. కేవలం ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం స్త్రీలకు లభించినంత మాత్రాన సమస్యకు పరిష్కారం లభ్యం కావటం లేదు. అంటే స్త్రీలకు ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం అక్కరలేదనే అపోహలో ఎవరూ ఉండవలసిన అవసరం లేదు. ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యంతోపాటు మనిషిగా తన హుందాను ప్రతిపత్తిని నిర్ధారించుకునే ప్రయత్నాన్ని స్త్రీ లోకం చేపట్టవలసియున్నది. ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యం స్త్రీకి తొలిమెట్టు. ఈ విషయాన్ని ఎంత స్పష్టంగా, ఎంత గాఢంగా గ్రహిస్తే అంత స్త్రీ లోకానికి-ఆ మాటకువస్తే-సమాజానికి అంత మంచిది.

ఈ భావాలను మనం స్థూలంగా దర్శనం చేసుకున్న తర్వాత, పని యొక్క విలువను స్త్రీల పరంగా సమాజపరంగా గుర్తించిన తదుపరి స్త్రీలకు సమాజంలో గల ఉద్యోగావకాశాలు, ఆమె శ్రమకు అసలు విలువ ఇస్తున్నారా లేదా అనే అంశం, ఇచ్చినా తగిన విలువ ఇస్తున్నారా అనే ప్రశ్న, స్త్రీలను ఏయే పనులలో కృషి చేయనిస్తున్నారనే విషయం, వేతనాలు, జీతాలు కూలీరేట్లు వీటి విషయంగా స్త్రీలపట్ల వివక్ష ఉన్నదా? ఉంటే, ఏమేరకు వుంటోంది? అనేమీమాంస ఇవన్నీ మహిళాభ్యుదయాన్ని కాంక్షించే స్త్రీ పురుషులకు అధ్యయన విషయాలు అవుతున్నాయి. ఆ కారణంగానే వివిధ మహిళాసంస్థలు, స్త్రీ విమోచన ఉద్యమ సంఘాలు, మహిళాసమస్యల పరిశోధనా సంస్థలు వీటిపై దృష్టి సారించాయి. సెమినార్ల ద్వారా అభిప్రాయ వేదికల మూలంగా, చర్చావేదికలు, ఉపన్యాసాలు నిర్వహించి ఈ సమస్యలను ముఖ్యంగా స్త్రీల దృష్టికి, సమాజం దృష్టికి తేవడానికి కృషి సాగుతోంది. ఈ సందర్భంగా మహిళా దశాబ్దంలో జరిగిన కార్యక్రమాలు, కృషి, సాహిత్యం కొంత అవగాహనకు తోడ్పడ్డాయి. ఈ విషయాలను, భావాలను ప్రజల దృష్టికి తెచ్చే నిమిత్తం మహిళాభ్యుదయ సంస్థ ఈ గ్రంధాన్ని వెలువరిస్తోంది. దీనికి మహిళా వికాసం-శ్రమ-ఉద్యోగం అని నామకరణంచేయడం జరిగింది.

ఈ వ్యాసాల ప్రచురణలో ఒక క్రమం వున్నది. స్త్రీ ఇంట్లో చేసే

పనికి విలువ లేకుండా పోయిందని నేను వ్యథ వెలిబుచ్చాను. స్త్రీని "ఇల్లాలు"గా పేర్కొంటున్నా ఇల్లు ఆమెది కాకుండా పోయిందనే బాధ కలిగింది. ఇల్లు అలుమగ లిద్దరిదీ అయినప్పుడే, ఇంటిపనిని వారిరువురూ అరమరలేకుండా సమాన బాధ్యత వహించి సమానంగా భారం వహించవలసి యుంటుందని నేను పరిష్కారమార్గం సూచించాను. వాసిరెడ్డి సీతాదేవిగారు ఉద్యోగాలలో స్త్రీలపట్ల జరుగుతున్న వివక్షను నిశితంగా నిరసించారు. స్త్రీలకు తక్కువ వేతనాలు ముట్టున్నాయని విశ్లేషణాత్మకంగా రుజువుచేశారు. ఎం. వనమాల స్త్రీలు ఉద్యోగం చేయడానికీ వారు సంతానాన్ని తక్కువగా కనడానికి ఉన్న సంబంధాన్ని వివరించారు మమతా లక్ష్మన్న. స్వయం ఉపాధి రంగంలోని స్త్రీల సమస్యలను చర్చించారు ఎం.వి. రామమూర్తి. స్త్రీలు ఉన్నత వృత్తులను ఎందుకు చేపట్టలేకపోతున్నారనే అంశాన్ని విడమరిచి శక్తివంతంగా వెలికి తీశారు ఎం.ఎల్. శారద. అసంఘటిత రంగంలో స్త్రీల సమస్యలను, ఇబ్బందులను గురించి వ్రాశారు ఎ.కె. రాజులాదేవి. మధ్యతరగతి స్త్రీలు ఉద్యోగంపట్ల కలిగి ఉంటున్న వైఖరిని విశదీకరించారు మల్లాది సుబ్బమ్మ. పని స్థలంలో అమలులో ఉంటున్న వివక్షను ఉటంకించి దాని నివారణకు జరిగిన కొన్ని ప్రయత్నాలను, కోర్టు కేసులను తెలియజెప్పారు విమల్ బాలసుబ్రహ్మణ్యన్. సమాజంలోని అధికారానికి, మహిళోద్యమానికి కల సంబంధాన్ని పరిశీలించారు ఆచార్య శిశిర్ భట్టాభార్య. సిద్ధాంత చర్చను చేశారు. పితృస్వామ్య భావపరిధినుండి బయటపడాలని ఉద్బోధించారు. ఆర్థిక దోపిడీలేని సమాజంలోకూడ లైంగిక వివక్షతో కూడిన దోపిడీ కొనసాగే ప్రమాదం ఉందని హెచ్చరించారు.

మానవ వ్యక్తి శ్రమించటం సహజం. అయితే కేవలం తన ఆనందంకోసం శ్రమించటం ఒక రకం. అలాకాక పొట్ట నింపుకోవడంకోసం కావలసిన ధనంకోసం శ్రమించటం మరోరకం. మొదటిది సృజనాత్మక కృషి. అయితే ఈ కృషివల్లకూడా ఒకానొక సందర్భంలో సంపాదనకు అవకాశం ఉంది. అంతమాత్రాన ఆ శ్రమయొక్క సృజనాత్మక స్వభావం నశించిపోదు. అలా సృజనాత్మక కృషిచేసేవారు కళాకారులు, సాహితీ

వేత్తలు మొదలగువారు, వారి సమస్యలను గురించి స్పృశిస్తూ సృజనాత్మక కృషిచేసే స్త్రీల ఆశయాలనూ ఇబ్బందులనూ వివరించారు ఎం.వి. రామమూర్తి. సృజనాత్మకత కళా రూపాన్ని సంతరించుకుంటుంది. కళా స్వరూపాన్ని నిర్దేశించి దానిని దర్శనం చేయించారు డా॥ సంజీవదేవ్. సాహిత్యం ఒక కళారూపం. సాహిత్యంలో పనిని గురించి ఎలాంటి భావన ఉన్నదో సోదాహరణంగా, విశ్లేషణాత్మకంగా ఎరుకపరిచారు కాత్యాయిని విద్మహే. సాహిత్యంలో స్త్రీల ఆశయాలకు ప్రతిబింబంగా ఉండే స్త్రీ పాత్రలకు ఎలా వాస్తవచిత్రణ జరిగిందో సుజాత విమర్శనాయుతంగా చదువరుల దృష్టికి తెచ్చారు.

ఇలా శ్రమ, ఉద్యోగం, స్థితిగతుల పరిశీలన, వివక్ష, దానిని తొలగించడానికి అవసరమైన సిద్ధాంతం, సృజనాత్మకత, కళ, సాహిత్యం స్త్రీలపరంగా ఈ గ్రంథంలో పరిశీలింపబడ్డాయి. ఇది కొంతగా కొంత ఉపయోగకరమని చదువరులు భావిస్తే ప్రచురణకర్తల కృషి ఫలించినట్లే.

ఈ వ్యాసాలను గ్రంథస్థం చేయటానికి అనుమతి ఇచ్చి మహోద్యమానికి ప్రోత్సాహం ఇచ్చిన వ్యాసకర్తలకు నా ధన్యవాదాలు; నా కృతజ్ఞతలు.

—మల్లాది సుబ్బమ్మ
సంకలనకర్త

ఇంటి పనికి విలువ కట్టే?

మల్లాది సుబ్బమ్మ

“తనకున్న పని తినకున్నా తప్పు”దన్నట్లు స్త్రీలు ఆజన్మాంతం ఇంటి చాకిరీ చేస్తూనే వున్నారు. చీవాట్లు తిట్లూ తింటూనే వున్నారు. “నీవు ఉత్పత్తి చేస్తున్నావా? ఊళ్ళేలుతున్నావా? మా సంపాదన తింటూ మాకు ఇంత కూడు పెట్టటానికి ఇన్ని సిద్ధాంతాలూ, రాద్ధాంతాలూ ఎందుకో! ఆధారపడి బ్రతికేవాళ్ళు చెప్పినట్లు పడివుండాలి కాని హక్కులు, అధికారాలు కోరమని ఏ ధర్మశాస్త్రం నిర్వచించింది” అంటూ అధిక్షేపిస్తారు పోషకులు.

వెట్టిచాకిరీ రెండు రకాలుగా సాగుతోంది. భూస్వామ్య సమాజంలో జమీందార్లు, దొరలు, గ్రామ పెత్తందార్లు, తమ అదుపు ఆజ్ఞలో ఉన్న నౌకర్లు, చేతి వృత్తులవారు ప్రజానీకంచేత ఉచితంగా చేయించుకునేది ఒక రకం. అలాకాక అంటెడు చాకిరి పుట్టెడు పనిచేసే గృహిణులు ప్రతిఫలం రహితమైన కార్యకలాపం రెండవది. ఈ మాట అనగానే సనాతన సంప్రదాయవాదులకు గంగవెర్రులెత్తుతాయి. ఇలాంటి ఆరోపణ భార్యాభర్తలమధ్య వుండే సుహృద్భావాన్ని సామరస్యతను నశింపు చేస్తాయని వారు వాదిస్తారు. సమస్యను క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసి ఆవేశకావేశాలకు అతీతంగా చూడవలసిన అవసరం చాలా వుంది.

ఉద్యోగినులు ఇంటాబైటా చాకిరీచేస్తూ కూడా తగిన గౌరవాన్ని, హోదాను, స్థాయిని పొందలేక పోతున్నామని వాపోతున్నారు. ఇక గృహిణుల విషయం మరీ అంధకారబంధురంగా వుంటోంది. క్షణం తీరికా వుండదు. ఏ గుర్తింపూ వుండదు. ఎవరి మన్ననలూ వుండవని విలవిల్లాడి పోతున్నారు. గృహిణులను చూచి ఉద్యోగినిలు, వీరినిచూచి వారు అసూయపడుతున్నారా అనిపిస్తోంది.

ద్వితీయ శ్రేణి మధ్య తరగతి కుటుంబాలలోను శ్రామిక కుటుంబాలలోను గృహిణి ఇంట్లో అనేక విధులను నిర్వర్తిస్తున్నది. ఇంట్లో ఆమే వంటగత్తె, పనికత్తె, చాకలి, దాసి, ఇంకా ఇతర గృహకృత్యాలు కూడా ఆమే చేస్తుంది. అంటే నలుగురు, ఐదుగురు చేసేపనిని ఆమె ఒక్కతే చేస్తుంది. కాని విచిత్రమైన విషయమేమంటే అంతపని ఆమె చేసినా, ఇందరి పని ఆమె ఒక్కతే చేసినా ఆమె చేసిన పనికి ఆమెకు పారితోషికం రాదు. వేతనం అసలే వుండదు. అభినందనలకూ, పొగడ్తలకు ఆమె నోచుకోదు. పైగా ఈసడింపులు, ఛీత్కారాలు మాత్రం ఆమెకు దక్కుతాయి. ఆమె శ్రమకు పరిహారం లేదు. అత్తమామల దృష్టిలో, భర్త దృష్టిలో ఆమె పనికి విలువ శూన్యం. కాకపోతే ప్రాణాలతో జీవితం కొనసాగించటానికి మాత్రం కావల్సిన ఆహారాన్ని, వస్త్రాలను, ఆశ్రయాన్ని మాత్రం కల్పిస్తాడు గృహ యజమాని. ఆమె స్వీకరించే ఆహారం, ఆ మాటకొస్తే, ఆమెను తిననిచ్చే తిండి పోషక గుణరీత్యా అత్యల్పమని శాస్త్రకారులు ఘోషిస్తున్నారు. అందువల్లనే బాలింత మరణాలు, శిశు మరణాలు అధికంగా వుంటున్నాయి. ఇంత ఘోరం జరుగుతున్నా గృహిణుల చేత ఇంటిపని ఉచితంగా చేయించుకోవటం తమ జన్మహక్కుగా భావిస్తోంది పురుష జాతి. ఈ పరిస్థితి తగదని స్త్రీ పేచీ పెడితే అదేదో మహా పాపకార్యమని, నికృష్ట చర్య అని భావిస్తున్నారు పురుషపుంగవులు. పదేళ్ళనాడు ఇంటిపనికి వేతనాలు కావాలని నినాదాలిస్తూ వీధుల వెంట లండను మహానగర స్త్రీలు ప్రదర్శన చేస్తే ప్రపంచమంతా ఘోషించింది. వారిచ్చిన నినాదం, వారి పాలికేక సమంజసమైనా, కాకపోయినా సమస్యను ప్రజల దృష్టికి తెచ్చిన గౌరవం వారికి దక్కింది.

కుటుంబానికి స్త్రీ చేస్తున్న శ్రమకు కాలనిర్ణయం లేనేలేదు. ఎప్పుడు అవసరమైతే అప్పుడల్లా చేయాలి. ఎన్ని గంటలైనా ఆమె పనిచేస్తూ వుండాలి. ఆమె అలసటతో ఇతర్లకు ప్రమేయం లేదు. నిస్సత్తువగా వున్నా, వ్యాధి గ్రస్తురాలైనా, వృద్ధురాలైనా, మానసికంగా అస్వస్థురాలైనా ఆమె పనిని ఆమె ఆపటానికి వీలులేదు. ఆమెను సంజాయిషీ

అక్కగే హక్కు అందరికీ వుంది. అంటే అత్తమామలకు, భర్తకూ, బిడ్డలకు కూడా ఆమె సంజాయిషీ చెప్పుకోవాలి. ఆమె తిన్నదో లేదో ఎవ్వరూ పట్టించుకోరు. ఎవరికి కావాల్సిన సదుపాయాలను వారికి వేళకు ఆమె సమకూర్చాల్సిందే. ఇందులో పీసమెత్తు వ్యత్యాసం వచ్చినా వారు ఆమెను మన్నించరు. శూలాల్లాంటి మాటలతో ఆమె మనస్సును గాయ పరుస్తారు. ఆమె ఏనాడు మెప్పును ఆశించరాదు. ఆమె ఎంతో శ్రమపడి రుచిగా వంటకాలు తయారుచేసినా, ఇంట్లో సామాను అమర్చినా, ఇల్లు కళకళలాడేటట్లు చేసినా ఆమె నెవ్వరూ అభినందించరు. వారి దృష్టిలో "అదంతా ఆమె విధి, బాధ్యత కూడాను" విధి నిర్వహణ చేస్తే మెప్పు వుండదు; చేయకపోతే తప్పు. పైగా దండనకూడాను. ఆమెకు ఏ పరిస్థితుల్లోను సెలవు అనే మాట లేదు. వయస్సు మళ్ళినా, అనా రోగ్యంతో అలమటిస్తున్నా అశాంతితో ఆందోళనతో మునిగివున్నా విశ్రాంతి ఇమ్మని ఆమె కోరరాదు; ఆమె అడిగినా ఇచ్చేవారు లేరు. ఇదే పనిని ఆమె ఇతర కుటుంబాలలో (వంట వగైరా) జీతానికి చేస్తే ఆమెకు చాలా సౌకర్యాలు వుంటాయి. కార్యాలయాల్లో పనిచేస్తే సెలవలు, జీతంమీద సెలవలూ, ఇంక్రిమెంట్లు, పింఛను లభిస్తాయి. అవిగాక వేతనం చాలా పెద్ద ఎత్తున ముడుతుంది. వీటికి నోచుకోక కండలు కరిగించుకుంటూ, కన్నీరు కారుస్తూ నోరు మెదపకుండా, లేని సంతోషాన్ని ముఖంమీద తాండవింపచేస్తూ ఆ యిల్లాలు బండెడు ఇంటి చాకిరీ ఒక్కతే చేస్తూ అంద రికీ అన్నీ అమరుస్తూ కాలం దొర్లించుకుంటుంది. ఈ శోచనీయ పరిస్థితి నుండి ఆమె బైటపడటానికి తనకు పరిష్కారమార్గం లేదా అని ఆక్రో శిస్తున్నది ఆ మహాతల్లి.

ఇల్లాలు చేసే పనిని చేయడానికి స్వల్పకాలం మాత్రమే పనిచేసే మనుషులను అంటే వంట మనిషిని, పని మనిషిని, చాకలిని, బజారు పనులకు మరో మనిషిని నియమిస్తే వారికి ఇవ్వవలసిన వేతనాల విలువను ఆమె శ్రమ విలువగా పరిగణించవచ్చును. కాని ఆ విలువలో పీసమెత్తు కూడా-తిండితిప్పలుకాక-ఆమెకు చేరటం లేదు. గతిలేక, విధిలేక, ప్రతి మాలితే పదోపరకో ఆమె ముఖాన విసరివేస్తాడు ఆ గృహ యజమాని

అయిన ఆ భర్త మహాశయుడు. ఈ విషయాన్ని అలావుంచి భర్త పరంగా ఆలోచించినా అతడు ఆమె శ్రమకు తగిన మరాల్యాన్ని చెల్లించ లేడు; అతని సంపాదన వానికీ చాలదు. ఇది ఒక విచిత్ర పరిస్థితి; మరొక దుర్భరమైన అవమానకరమైన పరిస్థితి. ఈ భయంకర పరిస్థితికి పరిష్కార మార్గం ఏది? ఇదీ ప్రస్తుత చర్చనీయాంశం.

ఇతర దేశాల కుటుంబ జీవితంలో స్త్రీ ఎలాంటిపాత్ర వహిస్తున్నదో, ఎలాంటి పరిస్థితుల్లో అమె శ్రమిస్తున్నదో తెలిసికోవడం కొంత ఉప యుక్తం అవుతుంది. స్త్రీ పురుష లిద్దరూ ఇంటి వెలుపలి కార్యాలయాల్లో, ఫ్యాక్టరీలలో, ఇతర వ్యాపార, పరిశ్రమల్లో సర్వసాధారణంగా ఉద్యోగాలు చేస్తూ వుంటారు. ఇంచుమించుగా ఇద్దరికీ సమాన వేతనం లభిస్తుంది. అభివృద్ధి చెందిన అమెరికా లాంటి పెట్టుబడిదారి దేశాలలో సామాజిక స్వేచ్ఛ చాలావరకు స్త్రీకి ఒనకూడింది. రాజకీయ, ఆర్థిక రంగాలలో ఆమె ఎంతో వెనుకబడివున్నా సామాజిక రంగంలో ఆమె పురోగమనం గణనీయం. తత్ఫలితంగా ఇంటి పనిని భార్యాభర్త లిద్దరూ చేసు కోవడం, సంతానంకూడా సాయం చేయడమూ జరుగుతూ వున్నది. అందువలన బండెడు చాకిరీతో ఇల్లాలు కృంగిపోయే స్థితిరాదు. శారీర కంగా, మానసికంగా ఆమె ఆరోగ్యంగా వుంటుంది. ఇవి దరహంమీద చెప్పే మాటలు. ప్రతి అమెరికన్ కుటుంబంలోనూ శ్రమ విషయంగా భాగస్వామ్యం, సఖ్యతా, సామరస్యాలు, సుఖశాంతులు వెల్లివిరుస్తాయని చెప్పడంలేదు. అధిక సంఖ్యాసులనుబట్టి సమాజ పురోగమనాన్ని అంచనా వేస్తాం. మరో అగ్రరాజ్యమైన సోవియట్ రష్యాలో ఇటీవల విడాకుల రేటు విపరీతంగా పెరిగిపోతోంది. గ్రామాలలో 30% నగరాలలో 40 శాతానికి చేరుకున్నది. ఈ ఆందోళనకరమైన పరిస్థితిని గమనించి కల వరపడి దర్యాప్తు సాగించారు. రష్యన్ పురుషులు, హెచ్చు సంఖ్యలో ఇంటి పనిలో ఇల్లాలికి ఏ మాత్రం సాయపడడం లేదు. తమ క్లబ్బులకో, వినోద ప్రదర్శనలకో, సాహిత్య సభలకో వెళ్ళిపోవడం తరచుగా సంభ విస్తోంది. దాంతో ఒంటరిగా గృహిణి ఇంటి పనిని చెక్కలు ముక్కలు చేసుకుంటూ చేయాల్సి రావడమేకాక ఆమె సాహిత్యానికి, వినోదానికి

దూరమౌతోంది. అందువల్ల ఆమె మానసికవికాసాభివృద్ధి కుంటుపడుతోంది. మన దేశంలో లాగానే భార్యాభర్తల మేధోస్థాయిపరంగా, సాంస్కృతిక పరంగా అత్యధికమైన వ్యత్యాసం ఉద్భవిల్లుతోంది. అంతేకాక సమానమైన పనిని ఇంటి వెలుపల చేస్తూ, సమానమైన వేతనాన్ని ఆర్జిస్తూ తక్కువస్థాయి వ్యక్తిగా పరిగణింపబడడాన్ని రష్యన్ స్త్రీ సహించలేకుండా వుంది. అందువల్లనే గృహ కలహాలు, కుటుంబాల విచ్ఛిత్తి అవిచ్ఛిన్నంగా సాగిపోతున్నాయి. ఇది దేశదేశాల పరిస్థితి. స్త్రీల శ్రమకు దోపిడీ జరుగుతున్నా ఆమె పనికి విలువే లేదు అనేది పచ్చి నిజం.

ఇంటిపనికి విలువ కట్టమని ఇల్లాలు పరిహాసానికి అడిగినా, కోపంగా కోరినా, ఉలిక్కిపడుతుంది పురుషాధిక్యతా సమాజం. తన అధికారానికి ముప్పు వచ్చిందని వణికిపోతుంది. వెంటనే ఆప్యాయత కురిపిస్తూ అనునయ వాక్యాలు వల్లెవేస్తుంది. "ఇది నీ ఇల్లు, ఇది నీ కుటుంబం నీ భర్తా, నీ పిల్లలూ. కుటుంబంలో పనిని భార్యాభర్తలిద్దరూ చేసుకోవాలి; అతడు బైటపని (ఉద్యోగం) చేసి సంపాదిస్తున్నాడు. నీవూ కుటుంబం కోసం బైటపనిచేసి సంపాదిస్తున్నావనుకో; కాదనం. కాకపోతే, ఇంటిపనిలో నేర్పు, చేయగల ఓర్పు, ఓపిక నీకు మాత్రమే వున్నాయి కనుక నీవు చేస్తున్నావు. అది నీవు సంతోషంగా త్యాగబుద్ధితో చేసేపని; చేయాల్సిన పని. కనుక నీవు దానికి మూల్యంలేదా అని ప్రశ్నించడం న్యాయం కాదు" అని భర్తలు, తండ్రులు, మామలూ, అన్నదమ్ములూ, బిడ్డలూ - అంటే యావత్ పురుష ప్రపంచమూ ఆమెను దోషిగా నిలబెట్టి ప్రశ్నిస్తుంది. అప్పటికే బండచాకిరీలో బ్రతుకు భారం భరించలేక సతమతమవుతున్న ఇల్లాలు వెల్లుబికిన దుఃఖానికి, క్రోధావేశానికి లోనవుతుంది. ఆమెకు ధైర్యం వస్తుంది. "నా సంతానానికి రక్షకులు మీరు, సంరక్షకులు మీరు, కుటుంబ యజమాని మీరు, మనిద్దరి సంపాదనమీద పెత్తనంమీది, ఆస్తిపాస్తుల సంపాదన విషయంతో తుది నిర్ణయం మీది. నేనెంత సంపాదించినా చివరకు కొద్దిపాటి ఖర్చులకుకూడా నేను మిమ్మల్ని బిచ్చం కోరాల్సిన పరిస్థితి నాది. కుటుంబంలో సహకారం ఎక్కడ వున్నది ?" అని ఇల్లాలు ధీమాగా ఈనాడు ప్రశ్నిస్తోంది. పురుషుడు

ఆమె వాదనా బలాన్ని కాదనలేక, ఆ నిజాన్ని అంగీకరించలేక తడబడుతున్నాడు. తన పెత్తందారీతనం బీటలు వారుతుందని వణికిపోతున్నాడు. నిజానికి స్త్రీ పురుషుల మధ్య సమానత్వంలేనినాడు సహకారం అనే మాటకు అర్ధమే లేకుండా పోతుంది. అప్పుడు మిగిలేది యజమాని - దాసి సంబంధం మాత్రమే. నేటి శాసనాలు ఇంకా సమాజంలోని పురుషాధిక్యానికి ప్రతీకలు. పురుషాధిక్యతను నిలబెడుతున్నాయి. స్త్రీ పురుషులమధ్య సమానత్వాన్ని ప్రతిపాదించే పద్ధతిలో శాసనాలను సంస్కరిస్తే తప్ప కుటుంబంలో సహకార భావన ఏర్పడదు. పైకి కనపడే సహకార భావన ఐచ్ఛికం కాదు. పరిస్థితుల ప్రాబల్యానికి లొంగిపోయి స్త్రీలు ప్రదర్శిస్తున్న వైఖరి మాత్రమే అది. కనుక స్త్రీ పురుషుల సమానత్వం సిద్ధించిన నాడు బహుశ స్త్రీ తన శ్రమకు విలువకట్టమని కోరదు. ఆనాడు కుటుంబం వాస్తవంగా ఆమె దవుతుంది. ఇంటిపనిలో పురుషులు పాలుపంచుకుంటారు. ఆమె చెసే పనిని హీనంగా చూడరు. ఎందుకంటే, వారూ చేస్తున్నారుకదా! వారు చేసేపనిని వారు ఎలా నీచంగా చూస్తారు? దాంతో ఇల్లాలికి శారీరక కష్టం, మానసిక వ్యధ తొలగుతాయి. ఇది సమస్యకు ఒక పరిష్కార మార్గం.

మరొక మార్గం లేకపోలేదు. అయితే, అది ఎంతవరకు సమంజసం, ఎంతవరకు న్యాయం అనేది విచారణీయాంశం. అంతేగాక ఏమేరకు అది ఆచరణ యోగ్యమనేది కూడా చర్చనీయాంశం. ఇపుడు కుటుంబంలో అమలులోవున్న పురుషాధిక్యతను అలాగే ఉంచి, స్త్రీకి పురుషుడు జీతం ఏర్పాటుచేశాడనుకుందాం. ఈ ఏర్పాటును స్త్రీలు ఆమోదిస్తారా అనేది ప్రప్రథమంగా పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. దీనిని ఈ పద్ధతిని స్త్రీలు ఆమోదించరు. కారణాలు అనేకం. మనిషికి కావలసింది ప్రేమ, ఆప్యాయత, అనురాగం. అది కరువైనప్పుడు ఎంత పైకం ఆమె సంపాదిస్తే ఏమి లాభం? భార్యకు ఇంటిపనికి జీతం ఇస్తున్నప్పుడు భార్యాభర్తల అనుబంధంలో ప్రేమ నశిస్తుంది; అనురాగం అడుగంటుతుంది. కనుక ఈ పద్ధతిని ఇల్లాలు అంగీకరించదు. మరొక ముఖ్యాంశం దృష్టికి రావాలి. ఇంటిపనికి జీతం ఇస్తే అపుడు ఇల్లాలు బయట సంపాదించ

టానికి పనిచేసే ఎనిమిది గంటలుకాక అదనంగా ఇంట్లో ఇపుడు చేస్తున్న విధంగానే ఇంట్లో నాలుగు గంటలు కాక అదనంగా ఇంట్లో ఇపుడుచేస్తున్న విధంగానే ఇంట్లో నాలుగు గంటలు పనిచేయాలి. జీతం పుచ్చుకోదలిస్తే అదనపు పని చేయాల్సి వచ్చిందని వసగటానికి వీలులేదు. అంటే ఆమె పన్నెండు గంటలు ప్రతిరోజూ ఇంటా బయటా పనిచేయాలి. ఇది ఆమెపై విపరీతమైన భారాన్ని మోపి సమాజంలోని వినోద కార్యక్రమాలకు, సాహిత్య వ్యాసంగాలకు, సాంస్కృతిక ప్రదర్శనలకు ఆమె పోలేని పరిస్థితి ఏర్పడుతుంది. ఇప్పుడూ అదే స్థితి ఉంది. కాగా, అపుడు జీతం తీసుకుంటున్నందున అది ఐచ్ఛిక మవుతుంది. అధంగా ఆమె ఇష్ట పూర్వకంగా బానిసత్వంలోకి జొరబడుతున్నదన్నమాట. అంతేకాక మరో కారణంకూడా వుంది. ఆమె యీ యేర్పాటును కాదనటానికి జీతం పుచ్చుకోగానే ఆమె ఉద్యోగిని, అతడు యజమాని అవుతాడు. ఆమె పని పరిస్థితులను పరిశీలించి ఆమెకు న్యాయం చేకూర్చడం అసాధ్యం. కార్యా లయాల్లో, వ్యాపార పరిశ్రమలలో పని పరిస్థితులు, జీతాల చెల్లింపు, సెలవులు, మొదలగువాటిని నియంత్రణ చేసే శాసనాలు, వాటిని అమలు జరిపే అధికారులూ ఉంటారు. అలాకాక 68 కోట్ల జనాభాకల దేశంలో కనీసం పదికోట్ల కుటుంబాలన్నా ఉంటాయి. పదికోట్ల కుటుంబాలలో పని పరిస్థితులు పరిశీలించి పర్యవేక్షణ చేయగల సిబ్బందిని సమాజం నియమించలేదు; భరించలేదు. చివరగా మరొక కారణాన్ని పేర్కొనటం అవసరం. భార్యాభర్తలు ఇద్దరూ సంపాదిస్తుంటేనే కుటుంబంలో అంద రికీ తగిన తిండి వగైరాలు దొరకటంలేదు. అర్ధాకలితో, వస్తులతో పరుండే జనం కోట్ల సంఖ్యలో ఉన్నారు. ఆ కుటుంబాలలో భర్త భార్యకు జీతం ఇవ్వకలగడం అసంభవం. ఇన్ని కారణాలవల్ల యీ పద్ధతి పనికిరాదు.

ఇలా వివిధ పరిష్కార మార్గాలను అన్వేషించిన మీదట తేలిన విషయం ఒక్కటే ఒకటి. స్త్రీ పురుషుల మధ్య సంపూర్ణ సామాజిక సమానత్వం ఏర్పడాలి. రాజకీయార్థిక రంగాలలో స్వేచ్ఛా సమా నత్వాలు వెల్లివిరియాలి. కుటుంబంలో స్త్రీ పురుషుల స్వేచ్ఛపై అక్రమ పరిమితులుండరాదు. ఇక్కడ ఒక అంశాన్ని స్పష్టీకరించుకోవాలి.

ఎవరికీ నిర్నిబంధమైన స్వేచ్ఛ పనికిరాదు. ఇతరుల స్వేచ్ఛకు భంగం రానంతవరకే ప్రతి వ్యక్తి తన స్వేచ్ఛను అనుభవించగలగాలి.

ఇంటా, బయటా స్త్రీ పురుషులు శ్రమించాలి. బయట పనులు చేసి ఇరువురూ సంపాదించుకోవాలి. ఇప్పటికే సమాజంలోని శ్రామిక కుటుంబాలలో స్త్రీ పురుష లిద్దరూ బయట పనిచేస్తున్నారు. అలా కష్టం చేసి సంపాదించుకుంటున్నారు. ఈ పద్ధతి సర్వే సర్వత్రా అమలులోకి రావాలి. అలాగే ఇంటిపనిలో స్త్రీ పురుషులు ఇద్దరూ పాలుపంచుకోవాలి. ఇంటిపని కేవలం స్త్రీ బాధ్యత అనే భావం పోవాలి. దానికి అవసరమైన భావ వికాసం, సామాజిక మార్పు అత్యంత వేగంగా రావాలి. అంతేకాక అన్ని రంగాలలోను స్త్రీ యొక్క సమానత్వాన్ని గుర్తించే శాసనాలను రూపొందించి అమలుపరచాలి. కేవలం శాసనాలు ఉన్నంత మాత్రాన చాలదు. వాటి అమలుకు అనువైన సామాజిక వాతావరణాన్ని సృష్టించాలి. ఇవన్నీ జరిగిననాడు ఇల్లాలి ఇంటిచాకిరీ సమస్య శాశ్వతంగా పరిష్కారమవుతుంది. అంతవరకూ ఆందోళనలద్వారా ఒక్కొక్క మెట్టు పైకి ఎగబ్రాకి మహిళా లోకం సమాజంలో పురోగమించాల్సి ఉంటుంది. అంటే ఇంటిచాకిరీకి విలువను ఇచ్చే సమాజం ఆవిర్భవిస్తుందన్నమాట. స్త్రీ పురుష లిరువురూ సమిష్టిగా, సహకార భావంతో, సమానత్వ భావంతో, సాదరంగా, ప్రేమాభిమానాలతో ఆధిక్యతా న్యూనతా భావాలు లేకుండా పరస్పర గౌరవంతో సంయుక్తంగా కృషిచేసుకుంటారు. అప్పుడు అది ఎవరికీ భారంగా పరిణమించదు. ఇద్దరికీ సంతోషం, సంతృప్తి కలుగుతుంది.

ఇంటిచాకిరీతో స్త్రీ జీవిత కాలమంతా వ్యర్ధమయిపోతోంది. ఆమెకు ఆలోచనా శక్తి సృజనాత్మకత నశిస్తున్నాయి. విజ్ఞానానికి బదులు అజ్ఞానం ఆవరిస్తోంది. బండరాయిగా బ్రతుకు భారాన్ని మోస్తోంది. గౌరవ, హోదాలకు దూరమవుతోంది. వ్యక్తి వికాసం మృగ్యమవుతోంది. పోషింపబడుతున్నాననే కించలో మూగ జీవిలా బ్రతుకుతోంది. కనుక స్త్రీ తాను గృహిణిగా గుర్తింపు పొందాలనే మానసిక దాస్యభావం

నుండి బైటపడాలి. ఇంటా బైటా శ్రమిస్తే నీవు అలసిపోతావనే కల్లబొల్లి కబుర్లను నమ్మరాదు. "ఇంటిచాకిరీ ఇద్దరం చేద్దాం; బైటిపనికికూడా భాగస్వామ్యం వహిద్దాం" అని ఆదేశించే ధైర్యం స్త్రీలలో కలిగిననాడే ఆమెకు నిజమైన విముక్తి సిద్ధిస్తుంది. ఆమె ఉద్యోగినిగా వుంటేనే అవమానాలకు, నిరాదరణకు లోనుకాదు. అనాడే తాను ఉత్పత్తిలోను, సామాజిక సేవారంగంలోనూ తన కర్తవ్యాన్ని నెరవేర్చుకుంటుంది. ఇంటిచాకిరీ అనే "బాండెడ్ లేబర్" నుండి బైటపడి తన దాస్య శృంఖలాలను తెంచుకొని తన భవిష్యత్తుకు బాటలు నిర్మించుకుంటుంది. మరి ఆ రోజు ఎప్పుడొస్తుందో!

(మహిళాభ్యుదయ సంస్థ వారి "స్త్రీలు-ఉద్యోగం" అనే చర్చావేదికలో చదవబడినది. "ఉదయం దినపత్రిక సౌజన్యంతో)

ఉద్యోగాలలో వివక్ష

వాసిరెడ్డి సీతాదేవి

స్త్రీలు ఉద్యోగం చేయడం సహించలేని వర్గాలు, మనుజులు ఇంకా ఉన్నారు. ఆస్తి, హోదా, కుల ఔన్నత్యం కల కుటుంబాలలో, వర్గాలలో కులాలలోని స్త్రీ ఇంటిబయట పనిచేయటం న్యూనతగా భావిస్తున్నారు. ఒకనాడు బీదరికంలో ఉండి తరువాత సంపదను పొందిన కుటుంబాలలో స్త్రీలను వెంటనే పని మాన్పిస్తున్నారు. కష్టము చేయక పోవటానికి, గొప్పతనానికి తీసిపోనిసంబంధాన్ని ఊహించుకొని, కల్పించుకొని ఇలా వ్యవహరిస్తున్నారు. ఇది జమిందారీ సమాజపు భావసంచయ అవశేషం. మన యీ దేశాన్ని, భారతదేశాన్ని, అభ్యుదయ పథంలో నడిపించాలని, కనీసం సాంకేతికంగా ముందుకు తీసుకొని వెళ్లాలని భావించే ఈ తరుణంలో మనం పాత భావాలను, పాత సంప్రదాయాలను విడనాడాలి.

తెలుగు నుడికారం విశిష్టమైనది. స్వయం ఉపాధి పద్ధతిని కూడా

ఉద్యోగమని పిలవడం కద్దు. ఒక రజకుని "నీవు ఏమి చేస్తున్నావు?" అని అడిగామనుకోండి "ఉద్యోగం" అని జవాబు చెప్తాడు. ఒకనాడు కులవృత్తిని అవలంబించడం ఉద్యోగం చేయుడంగా తలపోసేవారు.

ఉద్యోగ సందర్భంగా స్త్రీ పురుషుల మధ్య వివక్ష ఉంటున్నదా? ఉంటే ఏమేరకు? దానికి కారణాలు ఏవి? వివక్షను తొలగించడానికి అన్వేషించవలసిన మార్గాలు ఏమిటి? ఈ అంశాలన్నింటిని కూలంకషంగా, గాఢంగా నిశితంగా ఈ సెమినారులో పాల్గొనేవారు ఆలోచిస్తారని, చర్చిస్తారని నేను ఆశిస్తున్నాను.

ముమ్ముందుగా ఒక విషయాన్ని మీ దృష్టికి తీసుకొని రావడం అవశ్య కర్తవ్యం. విసుగు జనించే పనులు, మళ్ళీమళ్ళీ అదే పనిచేయవలసిన పనులు, ఓర్మి ఓపికలను ప్రదర్శించాల్సిన పనులు ఎక్కువగా స్త్రీలకు ఇస్తున్నారు. ఎంతసేపటికీ టైపిస్టులు, ప్రాథమిక పాఠశాల ఉపాధ్యాయినులు, స్టెనోలు, నర్సులు, ఆయాలు వంటి ఉద్యోగాలు వారికి ఇవ్వటం జరుగుతోంది. వాటికి వారే తగుదురట. స్త్రీలలో, సౌజన్యం, మార్దవం, మాతృ హృదయం ఇవన్నీ ఈ ఉద్యోగాలకు వారినే తగిన వారినిగా చేస్తాయట. చూస్తుంటే రెండు భావాలు ఉద్భవిస్తాయి. ఒకటి, అవతలవారిని పొగిడి, బుజ్జగించి తమ పబ్బం గడుపుకొనే పురుష దురహంకార పద్ధతైనా కావాలి, లేక పాతకాలపు భావావశేషాలకు తాముకూడా బలి అయి వాటిని పట్టుకొని ప్రేలాడుతూ "పురుషులు చేయతగిన పనులు, స్త్రీలు నిర్వహించగల ఉద్యోగాలు," అనే విభజనను మనస్ఫూర్తిగా నమ్ముతుండాలి. నిజానికి ఈ రెండు రకాల పురుషపుంగవులూ ఉన్నారు. ఫలితం మాత్రం ఒకటే. స్త్రీ పురుషుల స్వభావాలలో తేడాలున్నాయని, అందువలన వారివారి కార్యరంగాలు విడివిడిగా విధిగా ఉండాలని అనుకోవటం. ఈ భావం మన దేశస్థులను కొన్ని వేల తరాలనుండి వెన్నాడుతున్నది. దీనిని ఎంత త్వరగా వదిలించుకుంటే అంతత్వరగా భారతదేశం ముందడుగు వేయ కలుగుతుంది.

పైన ఉటంకించిన "పని విభజన" సిద్ధాంతాన్ని సమర్థించటం

కొన్ని వర్గాలకు, కొంతమంది స్వప్రయోజనపరులకు లాభదాయకం. స్త్రీ పురుషుల మధ్య వైషమ్యాన్ని పెంచి కష్టజీవులు తమపై దాడిచేయకుండా "విభజించి పాలించు" అనే సూత్రాన్ని జీవితంలో అమలుపరచడం ఒక పద్ధతి. అంతేకాక పాతకాలపు భూస్వామ్య వ్యవస్థ పాటిస్తున్న అసమానతలను, వీలయినంతకాలం కొనసాగించ పూనటం రెండవది. ఒక వ్యక్తినో లేక ఒక వర్గాన్నో, లేక కులాన్నో న్యూనతగా చూస్తే తప్ప తమ అధిక్యత రుజువుకాదని, నిలబడదని ఆలోచించటం మూడవది. ఇలా కారణాలు వేరువేరైనా ఫలితం ఒక్కటే. స్త్రీలను తక్కువగా చూడటం, వారి శ్రమ ఫలితానికి తగిన విలువ యివ్వకపోవటం, ఒకవేళ కాస్తో కూస్తో విలువ యిచ్చినా వారిని తక్కువ స్థాయి ఉద్యోగస్థులనుగా పరిగణించడం ఇవన్నీ సర్వసాధారణంగా పురుషదురంహంకార మనస్తత్వమూ ఈ నాటి ఫ్యూడల్ సామాజిక వ్యవస్థ ప్రదర్శిస్తున్న పైఖరులు.

మనది అభివృద్ధి చెందుతున్న దేశంగా చెప్పుకుంటున్నారు. కొంత వరకు ఈ మాట వాస్తవమే. కాగా, మన దేశం సువిశాలమవటంతో దేశంలో తెగలనాటి సంస్కృతి, భూస్వామ్య వ్యవస్థ, పెట్టుబడిదారీ విధానమూ సహజీవనం చేస్తున్నాయి. దేశంలోవున్న 5 లక్షల గ్రామాలలో యిప్పటికీ నూటికి 75 మంది దాకా ప్రజలు నివశిస్తున్నారు. గ్రామాలలో వ్యవసాయమూ, కుటీర పరిశ్రమలు ఇంకా మూడువేల ఏళ్ళనాటి పద్ధతిలోనే సాగుతున్నాయి. శ్రమ చేసే పని తీరులో నైపుణ్యం, పెద్దగా చెప్పుకోతగిన స్థాయిలో పెరగలేదు. ఇప్పుడిప్పుడే ధనిక భూస్వాములు పెట్టుబడి దారులుగా మారుతున్నారు. కాని వారికి సహజమైన భూస్వామ్య సంస్కృతిని విడనాడలేక పోతున్నారు. కాగా ఈ సమాజంలో ఫ్యూడల్ పెట్టుబడిదారీ వర్గాల ఆధిపత్యం కొనసాగుతున్నదని చెప్పటం సత్యదూరం కాదు.

స్త్రీల ఉద్యోగం విషయం ఆలోచించేటప్పుడు ప్రభుత్వ కార్యాలయాలను, ప్రజారంగాన్ని, ప్రయివేటు రంగాన్ని విడమరచి పరిశీలించటం అవసరమేమో! రాజకీయ పరిణామ ఫలితంగా ప్రభుత్వ రంగమూ కొంత వరకు ప్రజారంగమూ ప్రభావితమవుతాయి. భారత రాజ్యాంగంలో

మౌలిక హక్కులు పొందుపరచబడుతుంటే స్త్రీ పురుష వివక్షలేమి సూత్ర ప్రాయంగా ప్రభుత్వ కార్యాలయాల్లో అంగీకరించబడింది. ఆమోదం వేరు, ఆచరణ వేరు. రెండింటి మధ్య తేడా ఉండటానికి అవకాశం ఉంది, ఉన్నదికూడా. స్త్రీలను ఉద్యోగాలకు ఎంపికచేయటంలోనే వివక్ష చోటుచేసుకుంటున్నది. పర్యవేక్షణ బాధ్యత ఉండే ఉద్యోగాలకు, నిర్వహణ బాధ్యతను చేపట్టవలసిన ఉద్యోగాలకు సర్వసాధారణంగా స్త్రీలను ఎంపికచేయటం లేదు. ఇది చాల శోచనీయం.

ఒకసారి ఉద్యోగం యిచ్చిన తరువాత ఆ ఉద్యోగానికి ఆ వ్యక్తిని తయారుచేయటానికి శిక్షణ యిస్తారు. ఆ శిక్షణ విషయంలో కొట్టవచ్చి నంత తేడా కన్పడటం లేదేమో !

ఉద్యోగం యిచ్చిన తరువాత ప్రత్యేక శిక్షణ యిస్తారుకదా! ఆ సందర్భంగా శిక్షణ కోసం ఎంపికచేయుటలో వివక్ష కన్పిస్తున్నది. దాని గాఢత, వ్యాప్తి వీటిని గురించి కొంత పరిశీలన చేయవలసి వుంటుంది.

ఇక ప్రమోషను విషయం వచ్చేటప్పటికి ఉద్యోగానికి వచ్చే యిబ్బందులు ప్రారంభమవుతాయి. పురుషులమధ్య స్నేహ సంబంధా లకు అస్కారం ఎక్కువ.

స్త్రీ పురుషుల మధ్య స్నేహాన్ని సరిగా అవగాహన చేసుకోగల సాంస్కృతిక స్థాయికి సమాజం చేరుకోలేదు. ఎంత నిజాయితీపరులైనా తమకు తెలిసినవారిని ఉన్నత పదవులకు ఎంపికచేయటం సహజం. అలా జరుగుతున్నప్పుడు స్త్రీకి ప్రమోషను అవకాశాలు సన్నగిల్లుతున్నాయి. ఇది సామాజిక వ్యవస్థ ఫలితం కావచ్చును. స్త్రీ పురుషులమధ్య సామా జిక సంబంధాలు స్వేచ్ఛగా, నిర్భయంగా, నిస్సంకోచంగా వుండటానికి వీలులేని పరిస్థితుల్లో స్త్రీకి అన్యాయం జరగడం ఆశ్చర్యకరం కాదు. ప్రభుత్వ కార్యాలయాల విషయమే తీసుకోండి. పై ఆఫీసర్ల రహస్య నివేదికలకు యింకా విలువవుంటున్నది. అవి సామాన్యంగా సక్రమంగా రాయబడతాయనే నమ్మకం లేదు. రాగద్వేషాలకు అతీతంగా, అభిమాన

దురక్షిమానాలను అవతలకు త్రోసి వాటిని పై అధికారులు రాస్తారని ఆశించటం పొరపాటేమో అలాంటప్పుడు పురుషులకన్నా స్త్రీలే నష్టపోతారనే విషయము సర్వజనాంగీకారం అవుతుంది. శీలరహితులైన ఉద్యోగినుల విషయం వేరు, వారి సంఖ్య అత్యల్పం. వారిని పరిగణనలోనికి తీసుకోవలసిన అవసరంలేదు.

స్త్రీ సంక్షేమము, సాంఘిక సంక్షేమం శిశురక్షణలాంటి శాఖలు నిర్వహించటానికి మాత్రమే స్త్రీలు తగుదురని తతిమ్మ శాఖల నిర్వహణ వారికి అలవికాదనే భావం మెలుగుతున్నట్లు కన్పడుతున్నది. ఆ శాఖలనుండి వారిని దూరంగా ఉంచటం మంచిదనే అభిప్రాయం పైకి ప్రకటించక పోయినా చాలమంది ఉన్నతాధికారుల మనస్సులలో భావపు ఛాయలు ఎంత దాచుకున్నా అందరికి కళ్ళకూ గోచరమవుతాయి. ఈ అసంబద్ధ ఆలోచనలు ఎంత త్వరగా నశిస్తే అంత త్వరగా జాతి పురోగమిస్తుంది.

ఏ కార్యాలయంలోకాని, ఏ పరిశ్రమలోకాని వాణిజ్యరంగంలోకాని కొంతమంది ఉద్యోగులకు ఉన్నతశిక్షణ, ప్రత్యేక శిక్షణ యిప్పించటం సర్వసాధారణంగా జరుగుతున్నది. కాని ఆ విషయంగా స్త్రీ ఉద్యోగులను ఎంపికచేయుటం జరగటంలేదు. శక్తిసామర్ధ్యాలలో సమదీటుగా ఉన్నా- కొన్ని కేసులలో అత్యధిక శక్తి సంపన్నతతో ఉన్నా-వారు నిరాదరణకు గురి అవుతున్నారు. ఇతర దేశాలకు పంపబడే ఉద్యోగుల సంఖ్యను పరిశీలించి వారిలో స్త్రీల సంఖ్యను లెక్కలోకి తీసుకుంటే ఈ అభియోగం వాస్తవమని తేలుతుంది.

ఇక సౌకర్యాల విషయం. సమాజంలో స్త్రీలు పురుషులు సమాన హోదాగల సభ్యులు. పైగా సమాజ పురోభివృద్ధికోసం స్త్రీలు ప్రత్యేకంగా మాతృత్వ బాధ్యతను స్వీకరిస్తున్నారు. కనుక ఉద్యోగినులకు ప్రత్యేకంగా అదనంగా సౌకర్యాలను అందివ్వవలసి ఉంది. ఉద్యోగం చేసేచోట విశ్రాంతి, గృహవసతి, పసిపిల్లలను చూచుకోవటానికి అవకాశము, ఇతోధికంగా ప్రసవకాలపు సెలవులు యివ్వాలి. అంతేకాక ఉద్యోగిని ప్రసవ

సందర్భంగా భర్తకు రెండునెలల జీతముతో సెలవు యివ్వాలి. ఇలా చెప్తుంటే కుటుంబ నియంత్రణ కార్యక్రమం కుంటుపడుతుందేమోనని కొందరు భయపడవచ్చు. సంతానోత్పాదనను నిరుత్సాహపరిచే ప్రభుత్వ చర్యలు ఆ ప్రమాదాన్ని అరికట్టగలవు. ఇలా ఎన్నైనా చెప్పవచ్చు. ఉద్యోగినులకు అదనపు సౌకర్యాలు కల్గించాలన్న సూత్రాన్ని ముమ్మందుగా ఆమోదించాలి.

స్త్రీలను పురుషులతో సమానంగా అన్ని రంగాలలోను పరిగణించి సమానావకాశాలను కల్పించగల సమాజం, కొంతకాలం స్త్రీలకు ప్రత్యేక అవకాశాలు వెసులుబాట్లు, రక్షణ కల్పించే సంఘం ఉద్భవిల్లిననాడు ఈనాటి ఉద్యోగినుల సమస్యలు చాలవరకు పరిష్కారమవుతాయి. ఈ పరిణామాన్ని ఎలా సాధించగలం ? సామాజిక పరిణామ ప్రక్రియతో ఈ సమస్య ముడివడి ఉందికదా ! కనుక ద్వివిధంగా దీనిని సాధించవచ్చును. మరో మనిషి శ్రమశక్తిని దోచుకోవడం, వాడుకోవడంలాంటి దోపిడీ పద్ధతులు లేని సమాజంకోసం కృషిచెయ్యడం ఒక్కటి. పాతకాలపు అంటే కాలంచెల్లిన వ్యవస్థయొక్క భావనారీతులపై నిర్ద్వంద్వంగా సాంస్కృతిక తాత్వికపోరాటం సాగించటం రెండవది. ఈ రెండూ ఏక కాలంలో సాగాలి. ఈ సెమినారు చర్చాఫలితాలు అందుకు దారితీస్తాయని ఆశిస్తున్నాను.

"స్త్రీలు : ఉద్యోగం" అనే అంశంపై తేది 17-3-85న జరిగిన సెమినారులో అధ్యక్షోపన్యాసం

వేతనాల సందర్భంగా ఉద్యోగంలో వివక్ష

ఎం. వనమాల

స్త్రీలకు సంబంధించి ఉద్యోగం విషయంగా వివక్ష విస్తృతంగా ఉన్నదనేది సర్వజన విదితం; పచ్చినిజం. వాస్తవానికి ఇది ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ఉండే సంఘటన. వివక్షయొక్క పరిమాణాన్ని, స్వభావాన్ని తెలుసుకోవటానికి ఇతోధికమైన గాఢ పరిశీలన అవసరం. అనేక స్థాయిలలో స్త్రీ ఉద్యోగినుల సంఖ్యాపరంగా వివక్షను సాధారణంగా విశ్లేషించవచ్చును. ఇలాంటి విశ్లేషణ ఉద్యోగంయొక్క స్వభావాన్ని విశదపరుస్తుంది. కాని ఆ సంఘటనను సంపూర్ణంగా వివరించదు. కేవలం సంఖ్యాపరమైన విశ్లేషణ వివక్షను మరుగుపరుస్తుంది. ఆదాయం జీవన స్థాయిని నిర్ణయిస్తుంది; అంతేగాక స్త్రీ యొక్క "ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యపు" స్థాయినికూడా నియంత్రణం చేస్తుంది. కాగా అట్టి ఆదాయాన్ని సంపాదించటానికి ఉద్యోగం సాధనం. ఉద్యోగంయొక్క ముఖ్య లక్షణాలను ఈ వ్యాసం వెలికితీస్తుంది; (పరిపాలనా ప్రపంచంతో విలయతాండవం ఆడే వివక్షను బహిర్గతం చేస్తుంది,

సంఘటిత రంగంలో రాష్ట్ర కేంద్ర ప్రభుత్వాలు 80 లక్షల మందికి జీతాలు చెల్లిస్తున్నాయి. కేంద్ర ఉద్యోగుల వేతనాలకు రాష్ట్ర ఉద్యోగుల వేతనాలకు మధ్య విస్తృతమైన తేడా ఉన్నది. అంతటితో ఆగక రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల వుద్యోగులలో అనేక తరగతుల మధ్య వ్యత్యాసాలు వున్నాయి. అనేక తరగతులవారు చేసేపని స్వభావం ఒకటిగావున్నా ఇలా జరుగుతున్నది. 1973 వ సంవత్సరపు ఆర్థిక కమిషనువారు ఈ సమస్య యెడల తమ ఆసక్తిని కనుపించారు. "తక్కువస్థాయి వుద్యోగుల మధ్య వ్యత్యాసం అసంతృప్తిని కలిగిస్తుంది. పరిపాలనలో తగినంత సామర్థ్యపు ప్రమాణాన్ని కుంటుపరుస్తుంది. అని ఆ కమిషను వ్యాఖ్యానించింది. వుద్యోగ విధానం లోనేగాక వుద్యోగినుల పరంగా ఈ తేడాలు వాస్తవరూపం తాల్చాయి.

పట్టిక —

అనేక శాఖలలో స్త్రీ పురు

శాఖ	పురుషులు సంఖ్య	జీతాల మొత్తం	శాతం
న్యాయ పరిపాలన	8,831	5,669-42	1.2
రాష్ట్ర ప్రభుత్వం	3,04,935	2,15,640-12	46.6
రాష్ట్ర ప్రభుత్వపు ప్రజాసంస్థలు	1,80,995	1,19,810-40	25.9
జిల్లా పరిషత్తులు	39,511	29,100-78	6.30
పంచాయితీ సమితులు	90,169	57,967-12	12.54
పంచాయితీలు	13,217	4,485-66	0.97
మునిసిపాలిటీలు	19,483	10,907-93	2.36
మునిసిపలు కార్పొరేషన్లు	10,999	6,559-39	1.37
స్థానిక సంస్థలు, తదితరాలు	5,568	3,044-55	0.66
విశ్వవిద్యాలయాలు	12,402	9,293-53	2.00
మొత్తం	6,86,170	4,62,278-90	100.00

జీతాల మొత్తం (వేలల్లో)

స్త్రీలు			అందరు ఉద్యోగులు			
సంఖ్య	జీతాల మొత్తం	శాతం	ఉద్యోగుల సంఖ్య	జీతాల మొత్తం	పురుషులు	స్త్రీలు
727	463-58	0.79	3,618	6133	92.4	7.6
38,430	27,218-88	46.16	3,43,425	2,42,859	88.8	11.2
4,045	2,677-80	4.54	1,85,040	1,22,488	97.8	2.2
5,252	3,868-22	6.56	44,763	32,969	88.2	11.8
2,172	13,610-88	23.08	1,11,341	71,578	81.0	19.0
2,370	804-34	1.36	15,587	5,2[illegible]0	84.8	15.2
9,856	5,518-07	9.36	29,339	16,426	66.4	33.6
5,847	3,320-61	5.73	16,846	9,740	65.3	34.7
405	221-45	0.38	5,977	3,266	93.2	6.8
1,606	1,200-47	2.04	14,008	10,497	88.5	11.5
89,770	58,967-10	100.00	7,75,940	5,21,246	88.7	11.3

I వ పట్టికలోని జీతాల బిల్లును పరిశీలిస్తే కొన్ని ధోరణులు కన్పడతాయి. అన్ని సంస్థలలోను ఉద్యోగులజీతాలబిల్లు ఉద్యోగినులజీతాలబిల్లు కంటె చాల అధికమనేది మొదటిది. మునిసిపాలిటీలలో, మునిసిపలు కార్పొరేషనులలో స్త్రీల జీతాల బిల్లు వరుసగా 33, 34 శాతం ఉంటున్నది. పంచాయితీ సమితులలో 19 శాతం, పంచాయితీలలో 15 శాతంగా ఉన్నది. జిల్లా పరిషత్తులు, విశ్వవిద్యాలయాలు, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం-వీటిలోకి వచ్చేటప్పటికి 11 శాతానికి దిగజారింది. తతిమ్మా సంస్థలలో 8 శాతానికి మించటంలేదు. రాష్ట్ర ప్రజా, వ్యాపార, పారిశ్రామిక సంస్థలలో మరీ తక్కువగా వచ్చింది. అది 2 శాతం మాత్రమే. అంటే ప్రజారంగమూ అందులో ముఖ్యంగా ప్రజారంగ వ్యాపార పారిశ్రామిక సంస్థలూ ఉద్యోగినుల ప్రయోజనాలను పరిరక్షించటం లేదని తెలుతుంది.

ప్రజారంగ వ్యాపార పారిశ్రామిక సంస్థలు కొన్ని స్పష్టమైన సామాజిక ఆర్థిక లక్ష్యాలతో నెలకొల్పబడ్డాయి. ప్రజలకూ, అందులో ప్రత్యేకంగా బలహీన వర్గాలకు ఉద్యోగావకాశాలు పెంపొందింప చేయటం మొదటిది. ఆదాయాన్ని న్యాయంగా పంపిణీచేయటం రెండవది. సామాజిక ఆర్థిక పరివర్తనంలో పాత్ర వహించటం మూడవది. ఇలా ఎన్నింటినో పేర్కొన వచ్చును. ఉద్యోగులలో స్త్రీల జీతాల బిల్లు 2 వ శాతం ఉన్నదంటే ఆ సంస్థలు ఏ స్పష్టమైన సామాజిక ఆర్థిక లక్ష్యాలసాధన కొరకు స్థాపించబడినవో, వాటిని సాధించటం లేదన్న విషయం తేటతెల్లం అవుతున్నది.

పట్టిక - 2

ప్రజారంగంలో స్త్రీ పురుషుల జీతాల బిల్లు (రు. వేలసంఖ్యలో నెలకు)

ఉద్యోగపు తరగతి	పురుషుల జీతాలబిల్లు	స్త్రీల జీతాలబిల్లు	మొత్తం	శాతం తరగతులవారీగా పురు.	శాతం తరగతులవారీగా స్త్రీలు
గెజెటెడ్	49,500	4,073	53,574	92.4	7.6
	(14.77)	(7.6)			
నాన్-గెజెటెడ్	2,01,778	32,604	2,34,382	86.0	14.0
4-వ తరగతి	70,537	13,429	83,966	84.0	16.0
తాత్కాలిక పనివారు	6,733	2,150	8,883	76.0	24.0
పనిఉన్నంతకాలం పనివారు	6,493	963	7.456	87.1	12.9
మొత్తం	3,35,043	53,218	3,88,261	86.3	13.7

ఈ వేతనాల బిల్లు పద్ధతిని గమనిస్తే అన్ని తరగతులలోను ఉద్యోగినుల జీతాల బిల్లు తక్కువగా ఉన్నదని గ్రహించవచ్చును. కాకపోతే తక్కువ స్థాయి ఉద్యోగాలలో కొద్దిగా ఎక్కువ శాతంగా ఉన్నది. అంటే స్త్రీలు తక్కువ జీతాలున్న ఉద్యోగాలలోనే నియమింపబడు తున్నారన్నమాట. "పర్మనెంటు" కాని ఉద్యోగాలుకూడా పై చెప్పిన వర్గీకరణ క్రిందికి వస్తుంది. పై పట్టికలో క్రిందినుండి పైకి ఉన్న 3 తరగతుల శాతం ఈ విషయాన్ని స్పష్టపరుస్తున్నది. తక్కువ తరగతి ఉద్యోగాలలో స్త్రీల జీతాల బిల్లు 51 శాతానికి వస్తుంది. తక్కువ జీతాలున్న ఉద్యోగాలలో స్త్రీలు ఎక్కువగా నియమింపబడు తున్నారని విశదమవుతున్నది.

సమానమైన పని మొత్తానికి సమానమైన జీతం ఇవ్వాల్సిందేనని వివక్ష కూడదని రాజ్యవిధానం ప్రత్యేకించి ప్రకటిస్తున్నా పైన వివరింపబడినట్లుగా ఉన్న వేతనాల చెల్లింపు విధానం ఆదాయాన్ని అసమానంగా పంపిణీ చేయటానికి దోహదం చేస్తున్నది.

1948 సంవత్సరపు న్యాయవేతనాలకమిటీ వేతనాలలో మూడు స్థాయిలను నిర్దేశించింది. అవి "జీవనానికి సరిపడిన వేతనాలు", "న్యాయమైన వేతనాలు", "కనీస వేతనాలు". ఆరోగ్యం, సభ్యతా మర్యాదలు తగుమాత్రపు సౌఖ్యం, పిల్లలకు విద్య మొదలగువాటిని నిలబెట్టుకోవటానికి, సామాజిక అవసరాలు తీర్చుకోటానికి, అపాయాలు ఆపదలు సంభవిస్తే వాటిని తట్టుకోడానికి అవసరమైన జీవితస్థాయిని కలిగియుండటానికి చాలిన వేతనాన్ని "జీవనానికి తగిన వేతనం" (LIVING Wage) అంటారు. కేవలం జీవయాత్ర సాగించటానికి తగినది మాత్రమేకాక, కార్మికునిగా సమర్థతతో వ్యవహరించటానికి అవసరమైన తగుమాత్రపు విద్య, వైద్యావసరాలు, ఇతర సౌకర్యాలు - వీటిని ఏర్పరచునది "న్యాయమైన వేతనం" (FAIR Wage). న్యాయమైన వేతనాన్ని నిర్ణయించుటకు ముగ్గురు పెద్దవాళ్ళున్న ప్రమాణిత కుటుంబాన్ని పరిగణనలోకి తీసుకోవాలి. సంఘటిత రంగంలో ఉన్న అనేక పరిశ్రమలలో, వ్యాపార-పారిశ్రామిక సంస్థలలో వేతనాల విషయంగా, చెల్లించే అదనపు మొత్తాలు (అలవెన్సులు) పరంగా

చెప్పుకోతగినంత వ్యత్యాసాలు ఉన్నాయి; వైద్యం చేయించుకొనుట, ప్రయాణాలకు సెలవు, ఇంటి అద్దె విషయంలో సహాయం, ఇవి స్త్రీ పురుష ఉద్యోగుల మధ్య తేడాను తెలియజేస్తున్నాయి. స్త్రీలు ఎక్కువగా తాత్కాలికమైన కొద్దిస్థాయి ఉద్యోగాలలో నియమింపబడు తున్నందున వారికి అదనపు సౌకర్యాలు లభించవు. తతిమ్మా రకాల వేతనాలవలెకాక "కనీస వేతనం" కేవలం మనిషి జీవించడానికి మాత్రం సరిపోతుంది. వేతనాలద్వారా ఆదాయాన్ని పంపిణీ చేయటమనేది లెక్కలోకి తీసుకుంటే ఎక్కువమంది వుద్యోగ్యులు కనీస వేతనపు పరిధిలోకి వస్తారు. సంఘటిత రంగంలో వేతనాలపరంగా స్త్రీ యెడల అమలుజరిగే వివక్షను ఇది సూచిస్తున్నది.

ముగింపు :

స్త్రీలను ఉద్యోగాలలో నియమించటంలో వివక్ష ఉందని పై విశ్లేషణ సూచిస్తున్నది. వ్యక్తిగత వ్యాపార పారిశ్రామిక రంగంవలెకాక, ప్రజారంగం సంక్షేమదృక్పథంతో పనిచేయవలసి వుంటుంది; స్త్రీలు కూడా చేరివున్న బలహీన వర్గాలను రక్షించవలసియున్నది. లెక్కలు చూస్తే వేతనాల సందర్భంగా పురుషులకు చెందే వేతనాల బిల్లు మొత్తం స్త్రీల వేతనాల బిల్లు మొత్తంకన్నా అత్యధికంగా ఉంది. పట్టణాలలోని స్థానిక సంస్థలలో స్త్రీలను తక్కువ జీతపు ఉద్యోగాలలో, నీచకార్యాలను చేయవలసిన ఉద్యోగాలలో నియమిస్తున్నారు. అందువలన స్త్రీల వేతనాల బిల్లు పురుషుల వేతనాల బిల్లులో మూడవవంతుగా మాత్రమే వున్నది. గ్రామీణ పంచాయితీ వ్యవస్థలో వారి దామాషా అయిదవవంతు. రాష్ట్ర ప్రభుత్వ వ్యవస్థలో, విశ్వవిద్యాలయాలలో అది పదవవంతు. ప్రజారంగ వ్యాపారాలలో, పరిశ్రమలలో అది రెండు శాతం మాత్రమే. దీనివల్ల ఆదాయ పంపిణీ స్త్రీలపట్ల వివక్షతో అసమానంగా, అన్యాయంగా వుందని తేలిపోయింది. తక్కువ జీతపు వుద్యోగాలలో స్త్రీలు అత్యధిక సంఖ్యలో వున్నారని లెక్కలు మనకు తెలియజేస్తున్నాయి. తాత్కాలిక వుద్యోగాలు కూడా ఈ కోవక్రిందికి వస్తాయి. వీటిలో కేవలం శ్రమయొక్క మార్కెటు

విలువ ఇవ్వబడుతున్నది. శ్రమశక్తిని ఇచ్చే మనిషిని పోషించటానికి అవసరమైన ఖర్చు లెక్కలోకి రావటంలేదు. అలా స్త్రీలు "న్యాయమైన వేతనం", "జీవన ప్రమాణానికి తగిన వేతనం" అనే తరగతుల వేతనాల పరిధిలోకి రాకుండా "కనీస వేతనపు" పరిధిలోకి వస్తున్నారు. వుద్యోగం చేయటం ఆర్థిక స్వాతంత్ర్య సాధన నిమిత్తమే కదా! కాని, అట్టి ఆర్థిక స్వాతంత్ర్యాన్ని ఈ పద్ధతినసాగే వుద్యోగ నియామకం లభ్యంచేయటం లేదు. స్త్రీలు కేవలం జీవించాలని, అర్థవంతమైన హుందా గల జీవితాన్ని గడపనక్కరలేదని ఈ రకపు వేతనాల విధానం వుద్దేశిస్తున్నదని పైన వివరింపబడిన ధోరణులు రుజువుచేస్తున్నాయి. ❁

(మహిళాభ్యుదయ సంస్థ తే 31-3-85 దిన హైదరాబాద్‌లో జరిపిన "స్త్రీలు ; వుద్యోగం" అనే సెమినారులో సమర్పింపబడిన చర్చాపత్రం)

కుటుంబంమీద స్త్రీల ఉద్యోగ ప్రభావం

మమతా లక్ష్మన్న

స్త్రీలు ఉద్యోగాలను చేయడం గురించి ప్రజలలో-ముఖ్యంగా ఎగువ తరగతి, మధ్యతరగతి కుటుంబాలలో ఉన్న అపోహలు మెల్లమెల్లగా అదృశ్యమవుతున్నాయి. స్త్రీల విముక్తికోసం జరిగిన సంఘటిత ఉద్యమ కృషి ఫలితంగా కాక ద్రవ్యోల్బణంవల్ల, ఆర్థిక అవసరం దృష్ట్యా ఈ ఫలితం వచ్చివుండవచ్చును. అందువలననే సంప్రదాయక వృత్తుల లోను, అసంప్రదాయక వృత్తులలోను అత్యధిక సంఖ్యలో స్త్రీలు ఉద్యోగాలను అన్వేషించటం జరుగుతున్నది. అనేక వృత్తులలో, అందులో ప్రత్యేకంగా నిర్ణాయక శక్తిని, నైపుణ్యాన్ని విధిగా ప్రదర్శించవలసిన ఉద్యోగాలలో స్త్రీలను నియమించడానికి చాలమంది యజమానులు తటపటాయిస్తున్నారు. పర్యవేక్షణ బాధ్యతను నిర్వర్తించవలసిన పదవులకు స్త్రీలను ఎంపికచేయటంలేదు. కనుక స్త్రీల నియామకం విషయంగా రెండు 'మార్కెట్లు' అమలులో ఉన్నాయి. ఒకదానిలో ఉద్యోగాలకు స్త్రీలు తగి

వున్నారని భావించడం, పైగా వారినేఆ ఉద్యోగాలకు వీలయినంతవరకు నియామకంచేయడం జరుగుతున్నది. రెండవరకపు 'మార్కెటు'లో ఉద్యోగాలు పురుషులకే పరిమితం. అంటే దానిలో పురుషాధిక్యత ఉన్నదన్న మాట. వరుమానం తక్కువగా ఉన్న ఉద్యోగాలు మాత్రమే స్త్రీలకు లభిస్తున్నాయి. పైగా ఉన్నత పదవులకు పోవటానికి అవకాశంలేని ఉద్యోగాలు అవి. వారు ఏ ఉద్యోగాన్ని చేపట్టినా ఎక్కడో ఒకచోట వారి అభివృద్ధి నిలిచిపోతుంది. స్త్రీలకు ఇలా కేటాయించబడిన పాత్ర, స్థానమూ స్త్రీల దృక్పథంలో మార్పు తెస్తున్నది. పురుషులలో ఆ సందర్భంగా మార్పు రాకపోవటంతో స్త్రీలు ఇంటా, పనిచేసేచోటా సమస్యలను ఎదుర్కోవలసి వస్తున్నది.

భారతదేశంలోని 22.5 కోట్ల కష్టజీవులలో స్త్రీలు 8.7 కోట్లమందిగా ఉన్నారు. ఈ సంఖ్యలో 22.19 శాతం మంది సంఘటిత రంగంలో పని చేస్తున్నారు. మిగతావారు అసంఘటిత రంగంలో పనిచేస్తున్నారు: వ్యవసాయ కూలీలు, కర్షకులు, భవన నిర్మాణంలో కార్మికులు, చేపలు పట్టువారు మొదలైనవారు అసంఘటిత రంగంలోని శ్రమజీవులు. ఇటీవల చాల సంవత్సరాలుగా స్త్రీలు సంప్రదాయంగా చేస్తున్న పనులను పురుషులు చేపట్టటం జరిగింది. అనేక కారణాలవల్ల ఇలా జరిగింది. కూలీరేట్లు, పని పరిస్థితులు కొంత మెరుగుకాగానే స్త్రీల బదులు పురుషులు ఆ పనులలో జొరబడతారు. ఉదాహరణకు జవుళి పరిశ్రమలోను, జనపనార పరిశ్రమలోనూ ఇదే జరిగింది. సాంకేతిక అభివృద్ధి జరిగినా, లేక వ్యవసాయ పద్ధతులలో మెరుగైన పద్ధతులు అవలంబింపబడినా క్రొత్తగా ఉదయించిన పనులలో పురుషులు చేరతారు. ఆ పదవులలో పనిచేయటానికి ప్రత్యేక శిక్షణ, నేర్పు కావలసి వున్నందున పురుషులకు ప్రవేశం లభిస్తున్నది. ఈ సందర్భంగా మనం క్రొత్త "బడ్జెట్"ను పరిశీలించాలి. నిత్యావసర వస్తువుల ధరలు ఒకవైపు పెరుగుతాయి. మరోవైపున ఎక్కడ సాధ్యమైతే అక్కడ కంప్యూటర్లను, ఎలక్ట్రానిక్ పరికరాలను ప్రవేశపెట్టడం జరుగుతుంది. అందువలన ప్రతిపనికి పెట్టుబడి ఎక్కువగా కావలసి ఉంటుంది.

అంతేగాక నైపుణ్యం అవసరమవుతుంది. దాంతో స్త్రీలకు ఉద్యోగాలు పోయి పురుషులు వాటిలో చేరతారు. స్త్రీలు ఉద్యోగం చేయడంవలన అది కుటుంబ పరిమాణంపై సరాసరి ప్రభావం కలిగి వుంటుంది. అలాగే శిశు మరణాల రేటుపై ప్రత్యక్ష ప్రభావం వుంటుంది. గరిష్ట జాతీయ వుత్పత్తి, సగటు తలసరి ఆదాయం కాకుండా ఒకదేశం, లేక ఒకసమాజం యొక్క అభివృద్ధికి గీటురాయిగా ఆ దేశపు, లేక సమాజపు శిశు మరణాల రేటును సూటిగా పరిగణించటం పరిపాటి. నిజానికి, తతిమ్మా రెంటికన్నా, శిశు మరణాల రేటు అభివృద్ధి దశను తప్పక తెలియజేయగలదు. స్త్రీలు ఎక్కడైతే విద్యావంతులయి వుద్యోగాలు చేస్తుంటారో, ఎక్కడ ఆలస్యంగా వివాహమాడతారో అక్కడ శిశు జననాలరేటు తక్కువగా వుంటుంది. అలాగే శిశు మరణాలరేటు తక్కువగా వుంటుంది. గ్రామప్రాంతంలో ఒక వంద మంది కార్మిక స్త్రీలు సంతానాన్ని పొందితే వారు 491 మందిని కంటారు అదే, పనికిపోని స్త్రీలయితే 561 మంది సంతానాన్ని పొందుతారు. పట్టణ ప్రాంతంలో వందమంది కార్మిక స్త్రీలు 411 మంది పిల్లలను కంటే పని చేయని 100 మంది స్త్రీలు 465 మంది పిల్లలను కంటారు. కనుక, స్త్రీ పనిచేసి వేతనం సంపాదిస్తుంటే ఆమె సంతానోత్పాదనా శక్తిపై అది ప్రభావం కలిగి వుంటుంది. ఒకవేళ వివాహాత్పూర్వమే ఆమె పనిచేస్తూ వుంటే ఆమెవివాహం ఆలస్యంగా జరుగుతుంది. ఈపరిస్థితి ఆమె సంతాన పరిమాణంపై ప్రభావం కలిగియుంటుంది. ఆమె పదునెనిమిది ఏండ్ల ప్రాయానికి ముందే వివాహమాడటం తటస్థిస్తే, ఆమె సంతానోత్పాదనా శక్తి రేటు గ్రామాలలో 5.41 గాను, పట్టణాలలో 4.81 గాను వుంటున్నది. అలాకాక ఆమె 21 సంవత్సరాల తదుపరి వివాహమాడితే, గ్రామాలలో ఆ రేటు 4.67 గాను, పట్టణాలలో 5.53 గాను వుంటున్నది.

స్త్రీ వుద్యోగం చేస్తుంటే, ఆమె కనే సంతానంయొక్క సంఖ్య తగ్గుతుంది. భవనాల నిర్మాణపు పని, రవాణా పరిశ్రమ, శ్రమతో కూడిన పని వీటిని చేపట్టిన స్త్రీలలో శిశు మరణాల సంఖ్య ఎక్కువగా వుంటున్నది. గ్రామాలలో అది 150 అయితే పట్టణాలలో .2.. అయితే వివాహ వయః పరిమితిని 18 సంవత్సరాల లోపునుండి 21 సంవత్సరాలు లేక అంతకు

పైకి పెంచితే శిశుమరణాల రేటు గ్రామాలలో 156 నుండి 91 కి పట్టణాలలో 88 నుండి 46 కు పడిపోతుంది. విద్యాస్థాయికూడా నిర్ణాయకపాత్ర వహిస్తున్నది. గ్రామాలలో నిరక్షరాస్యులలో 145, ప్రాథమిక విద్య ఆపైన చదివినవారిలో 71 గా శిశు మరణాలరేటు ఉన్నది. పట్టణాలలో నిరక్షరాస్యులలో ఆ రేటు 88 గాను, ప్రాథమిక విద్య అపై చదువు ఉన్నవారిలో 47 గాను ఉన్నది. అలా శిశువుల సంఖ్యను, శిశు మరణాలరేటును నిర్ణయించేది వివాహ వయః పరిమితి. స్త్రీలు ఆర్థికంగా ఇతరులపై ఆధారపడనప్పుడు, వారికి ఎక్కువ హోదా ఇచ్చినపుడు వివాహ వయః పరిమితి పెరుగుతుంది. కాని, ఇంటిబయట ఆమె పనిచేయటం వలన ఆమె శిశువుల ఆరోగ్యానికి భంగంకలిగి, శిశు మరణాలు ఎక్కువయితే ఆమె ఇంటిబయట వుద్యోగం చేయటం కష్టతరమవుతుంది. కనుక స్త్రీలు వుద్యోగాలు చేయడాన్ని ప్రోత్సహించి, వారు అవసరమైన నైపుణ్యాన్ని, శిక్షణను పొందటానికి అవకాశం ఇవ్వడం ఒకవైపున జరగాలి. తల్లులకు, పిల్లలకు పని ప్రదేశంలో తగిన జాగ్రత్త, సౌకర్యాలు వుండేలాగున చూడవలసిన బాధ్యత సమాజంపైన, యజమానులపైన వున్నది. అందుకు అవసరమైన వైఖరిలో మార్పు వారిలో రావాలి. ఇది స్త్రీలకు ఎంతో సహాయకారి అవుతుంది. అంతేకాక అది చిన్నకుటుంబాల వునికికి దారితీస్తుంది. మెరుగైన జీవనప్రమాణం ఏర్పడుతుంది. అదీగాక, పనిని వికేంద్రీకరణ చేస్తే స్త్రీలకు వుద్యోగావకాశాలు పెరుగుతాయి. కేంద్రీకృత విధానంలో స్త్రీలకు వుపాధి అవకాశాలు సన్నగిల్లుతాయి.

ఈ దిగువ పట్టిక 1981 సంవత్సరంలో స్త్రీ పురుషుల వుద్యోగ పరిస్థితులు తెలియజేస్తుంది.

పట్టిక — 1

జనాభాలో శ్రమజీవుల శాతం

	మొత్తం	గ్రామ ప్రాంతంలో	పట్టణ ప్రాంతంలో
మనుజులు	42.18	45.76	30.36
పురుషులు	56.16	58.48	48.62
స్త్రీలు	27.87	32.85	11.11

పట్టిక — 2

మొత్తం శ్రమజీవుల సంఖ్యలో దిగువ తరగతుల శ్రమజీవుల శాతం.

	మొత్తం	గ్రామాలలో	పట్టణాలలో
కర్షకులు :			
మనుజులు	32.60	38.18	4.38
పురుషులు	36.68	44.84	4.32
స్త్రీలు	24.20	28.18	4.72
వ్యవసాయ కూలీలు :			
మనుజులు	36.68	41.82	11.07
పురుషులు	28.61	31.53	7.42
స్త్రీలు	57.46	60.42	27.84
ఇంటి పని :			
మనుజులు	5 43	5.05	7 22
పురుషులు	5 13	4.96	5.78
స్త్రీలు	6.05	5 21	14.42
ఇతర శ్రమజీవులు :			
మనుజులు	25.29	14.95	76.75
పురుషులు	31.58	18.67	81.91
స్త్రీలు	12.29	8.21	52.92

భారతదేశంలో శిశు జననాల రేటు, శిశు మరణాల రేటు (1978)

1. సంతానోత్పాదనాశక్తి సూచి

a) శ్రమజీవులైన స్త్రీలు :

	సంతానోత్పాదన	వైవాహిక దశలోని స్త్రీల సంతానోత్పాదన రేటు (GMFR)	తలసరి TFR	వైవాహిక దశలోని స్త్రీల తలసరి TMFR
గ్రామ	112.6	148.5	3.85	4.95
పట్టణ	62.8	103.7	2.25	4.11

శ్రమజీవులు కాని స్త్రీలు :

గ్రామ	143.3	178.7	4.76	5.61
పట్టణ	102.3	144.4	3.24	4.65

b) వివాహమునాటి వయస్సు :

		GMFR	TMFR
18 సం॥ లోపు	గ్రామ	168.5	5.41
	పట్టణ	137.2	4.61
18-20 సం॥లలో	గ్రామ	173.1	5.03
	పట్టణ	152.6	4.06
21-23 సం॥లలో	గ్రామ	177.9	4.67
	పట్టణ	157.9	3.53
24 సం॥, ఆపైన	గ్రామ	172.3	4.12
	పట్టణ	126.7	2.52

II. శిశు మరణాలు

వృత్తినిబట్టి శిశు మరణాల రేటు.

	స్త్రీల వృత్తి	గ్రామ	పట్టణ
6వ విభాగం :	కర్షకులు, మత్స్యకార్మికులు, వేటాడేవారు, కలప పనివారు	143	106
7, 8, 9 విభాగాలవారు :	ఉత్పత్తి, రవాణా పరిశ్రమలలో	150	129
	కార్మికులు	142	98
	పనిచేయని స్త్రీలు	134	64

పెండ్లినాటి వయస్సునుబట్టి శిశు మరణాల పట్టిక

పెండ్లినాటి వయస్సు	గ్రామ	పట్టణ
18 సం॥ లోపు	156	88
18–20 సం॥లో	132	67
21 సం॥, ఆపైన	90	46

(1981 అక్టోబరులో ప్రకటింపబడిన జనన మరణాల రిజిష్ట్రారు సమాచార లేఖ)

పని స్థాయినిబట్టి స్త్రీ పురుషుల శాతాలు (1981)

వరుస సంఖ్య	తరగతి	జనాభాలో శాతం స్త్రీ.	పు.	మొత్తం	స్త్రీల జనాభాలో శాతం	పురుషుల జనాభాలో శాతం
1)	పనిచేయువారు	20.9	79.1	100	14.5	51.23
2)	కొలదిగా పనిచేయువారు	75.27	24.73	100	6.4	1.97
3)	అసలు పనిచేయనివారు	61.3	38.7	100	79.1	46.8
	మొత్తం	48.36	51.54	100	100	100

శ్రమజీవులైన స్త్రీ పురుషుల వృత్తిరీత్యా విభజన పట్టిక
(1981 జనాభా లెక్కలు)

వృత్తి	సంఖ్య స్త్రీలు	సంఖ్య పురుషులు	పనిచేసేవారి శాతం స్త్రీలు	పనిచేసేవారి శాతం పురుషులు
వ్యవసాయం	15.2	76.2	33	43.8
వ్యవసాయ కూలీలుగా	20.9	34.4	46	19.8
కుటీర పరిశ్రమ	2.4	6.4	5.0	3.7
తదితరాలు	7.5	57.1	16	32.7
	46.0	174.1	100	100

సోషల్ వెల్‌ఫేర్ వాల్యూము 31, నెం. 2, మే 1984, పుట 26.

(తే 31-3-1985 దిన మహిళాభ్యుదయ సంస్థ హైదరాబాద్‌లో నిర్వహించిన "స్త్రీలు : ఉపాధి" అనే సెమినార్‌లో పరిశోధనావ్యాసం)

స్త్రీలు : స్వయం ఉపాధి

ఎం.వి. రామమూ_

శ్రమకు సంబంధించిన సంఘటిత రంగమూ, అసంఘటిత రంగమ... కాక మూడవరంగం ఉన్నది. అది స్వయం ఉపాధి కల శ్రమజీవు... రంగంవారు, ఎక్కువగా చేతి వృత్తులవారు. నేత, చాపలు అల్లటం, కూ... గాయలు అమ్మడం, అల్పాహారపు తినుబండారాలు విక్రయించడం, సా... పరిశ్రను, అప్పడాలలాంటి ఇళ్ళల్లో ఖర్చయ్యే వస్తువులు తయా... చేయడం, పూలు అమ్మడం, దర్జీపని, కుట్టుపని, లేసు పని చిన్న చిన్న వ్యాపారాలు నడపటంలాంటి వృత్తులు వారు చేపట్టారు. ఈ స్త్రీలు పెట్టు బడి క్రింద చాల తక్కువ ధనము వినియోగిస్తారు. తమ వృత్తిని సాగించ

టానికి మరీ తక్కువ మొత్తాన్ని వాడతారు. రుణదాతలు, టోకు వర్తకులు, దళారులు వారి శ్రమ ఫలితాన్ని దోచుకుంటారు. వారిలో కొంత మంది రోడ్డు మార్జినులలో పనిచేస్తుంటారు. మరి కొంతమంది వారికి సంబంధించిన ప్రభుత్వోద్యోగులవల్ల, పోలీసుజులుంవల్ల బాధలు పడుతుంటారు. వారికి వృత్తులలో భద్రత లేదు. వారు పనిచేసే ప్రదేశాలు వారివి కావు. వాటిపై వారికి ఆక్రమణ హక్కులూ ఉండవు. వారికి జీవిత భీమాలేదు; ఆరోగ్య భీమావసతి అంతకన్నా మరణంకాని ప్రమాదం కాని వారికి సంభవిస్తే యజమానినుండి నష్టపరిహారం పొందటానికి వారికి అవకాశం లేదు. ఎందుకంటే వారికి వేరే యజమాని లేడు కనుక పని వారి నష్టపరిహార శాసనం వారికి వర్తించదు. సంఘటిత రంగంలోని పనివారికన్న వారి వేతనాల రేట్లు చాల తక్కువ. ఫ్యాక్టరీ యజమాని అంటూ ఒకడు లేడు కనుక వారు ఎవరినుండి గృహవసతిని కోరగలరు? విద్యుచ్ఛక్తికి నీటి వాడకానికి వారికి తక్కువ రేట్ల రాయితీ ఉండదు. అలా అన్ని అంశాలలో సామాన్య పౌరునిలాగా అన్ని అసౌకర్యాలను వారు అనుభవిస్తారు కాని తమ జీవనోపాధి నిమిత్తం ఎక్కువ గంటలు శ్రమించవలసి వస్తున్నది. అలాంటి స్త్రీలు లక్షల సంఖ్యలో ఉన్నారు. స్వయం ఉపాధికల స్త్రీలను కుటుంబంలోని పురుషులు శ్రామిక జంతువుల లాగా చూస్తున్నారు. వారిచేత బండచాకిరీ చేయిస్తున్నారు. ఆ స్త్రీలకు విధ్యుక్త ధర్మాలేతప్ప హక్కులు ఏనాడూ కుటుంబంలో లేవు.

అలాంటి స్త్రీల పరిస్థితిని మెరుగుపరచడానికి ఎలాంటి వ్యూహాన్ని చేపట్టాలి ? రెండు పద్ధతు లున్నాయి. ప్రజారంగంలోని కంపెనీలలో పని వారినిగా వారిని చేర్చుకోవటం ఒక పద్ధతి. అలాకాకుండా వారిని స్వయం ఉపాధి శ్రామికులుగానే ఉంచుతూ వారికి కావలసిన ముడిసరకులు కొనుగోలు చేయటానికి, తయారుచేసిన వస్తువులను మార్కెటింగు చేసుకోటానికి, అప్పులు తెచ్చుకోటానికి, సరకులు నిల్వచేసుకునే నిమిత్తం గిడ్డంగులు ఏర్పరుచుకోటానికి వారి కవసరమైన వినియోగ వస్తువుల కొనుగోలు వీటి అన్నింటిని సమకూర్చుకునే నిమిత్తం వారిని సహకార సంఘాలలో సమీకరించడం రెండవది. అంతేగాక అనారోగ్యం, ప్రమాదం, నిరుద్యోగం

ఏర్పడినప్పుడు భద్రత కలిగించే భీమా పథకాలనుకూడా ఈ సహకార సంఘాలు చేపట్టవచ్చును. ప్రథమ విధానం ఆచరణ యోగ్యంకాదు. పరిపాలకులలో రాజకీయ సంకల్పం లోపిస్తున్నది. ప్రభుత్వ బొక్కసంలో తగినంత ధనము ఉండదు. ఎంతగా భద్రతా రాహిత్యానికి లోనవుతున్నా తామనుభవిస్తున్న కొద్దిపాటి స్వేచ్ఛను పోగొట్టుకోవటానికి స్వయం ఉపాధి కల శ్రామికులు అంగీకరించరు. కనుక రెండవ మార్గము మాత్రమే శరణ్యం. అదొక్కటి ప్రత్యామ్నాయం. స్వయం ఉపాధివర్గంలో సహకార భావన ఉదయిస్తేనే అది సుసాధ్యమవుతుంది. వారి పరిస్థితి బాగా లేదని వారు గ్రహించాలి; అంతటితో ఆగక తమ స్థితిగతులను బాగుచేసుకోవాలనే ప్రేరక భావం వారికుండాలి. దానికి అవసరమైన జాగృతి కావాలి. విపరీతంగా విలయతాండవం చేస్తున్న నిరక్షరాస్యత, రాజకీయ విద్యలేమి ఈ రెండూ వారి అభివృద్ధికి ఆటంకాలు. స్వయం ఉపాధి శ్రామికులకు ఎన్నో ఇబ్బందులు వారు ఎన్నో పరిమితులకు లోనయి పని చేయవలసి వస్తున్నది. కనుక వారిని సహకార రంగంలోకి దించడం అసాధ్యం కాకపోయినా చాల కష్టతరం. ఏదైనా అది సాధించవలసిన ఒక ఆదర్శం.

ఈ రకపు శ్రామికులకు సాయపడే నిమిత్తం ఇటీవల ప్రభుత్వం అనేక సహకార పథకాలను రూపొందించింది. ఖాదీ మరియు గృహ పరిశ్రమల బోర్డు, చేతికళల బోర్డు ఉద్భవించాయి. ఉద్దేశ్యం మంచిదైనా శ్రామికులు, ఉత్పత్తిదారులకన్నా ఈ సంస్థల ఉద్యోగులకే ఈ సంస్థల వల్ల లాభం చేకూరుతున్నదని చెప్పక తప్పదు. పెత్తందారీతనం ఈ సంస్థలలో వ్యాపించింది. నిజానికి యజమాని అయిన స్వయం ఉపాధి శ్రామికుడు, ఉత్పత్తిదారుడు, చేతిపనివాడు వీరిని ఆ సంస్థలలోని ఉద్యోగులు, ఆఫీసరు చిన్నచూపు చూస్తున్నారు. దీనిని జాగ్రత్తగా గమనించవలసి ఉంటుంది. దీనిని మదింపువేసి నివారణకు తగు చర్యలు తీసుకోవాలి.

స్వయం ఉపాధి శ్రామికులలో సహకార భావనను పెంపొందించడానికి ఈ సంస్థలు ఏనాడూ కృషిచేయలేదు. ఆ సంస్థలకు లక్ష్యాలను

నిర్ణయించుకోవడమూ, వాటిని సాధించుకోవడంతోనే సరిపోతున్నది. ఆ ప్రక్రియను అనుసరించే క్రమంలో ఆ సంస్థలయొక్క లక్ష్యాలను ఆదర్శాలనే మరచిపోవడం జరుగుతున్నది.

ప్రతి రాష్ట్రంలోనూ స్త్రీల ఆర్థిక కార్పొరేషనును ఏర్పాటుచేసినమాట వాస్తవం. అనేక వందల వృత్తులను గుర్తించడంకూడా జరిగింది. అయినా కష్టించి పనిచేసే వేలాది స్త్రీలు వీటివల్ల లాభం పొందలేదనేది వాస్తవం. పెద్దగా లెక్కలు తీసుకొని అధ్యయనం చేయకపోయినా దరహంమీద చూచినా ప్రభుత్వం ఈ కార్పొరేషనులవల్ల అట్టి స్త్రీలకు అందించిన మార్గదర్శకత్వం, సహాయం, సాధనసంపత్తి అత్యల్పం అని చెప్పక తప్పదు.

I. ప్రభుత్వం ఏమి చెయ్యగలదు? ఏమి చేయాలి?

ఈ సందర్భంతో అహమ్మదాబాద్‌లోని సేవా (SEWA) సంస్థ వారు జరిపిన సెమినారు నివేదిక పరిశీలించటం లాభదాయకం. వారి సిఫారసులు ఇలా ఉన్నాయి.

1. విధానం:

i) శ్రమ చేసే బీదవారికి అనుకూలంగా రక్షణ చర్యలను తీసుకొనే విధానాన్ని ప్రభుత్వం చేపట్టాలి.

ii) వారికి లాభించే పథకాలను రూపొందించటమేకాక, ఇపుడున్న పథకాలు, రాబోయే పథకాలు బీదలైన కష్టజీవులకు లాభించేలా చూడాలి.

iii) కష్టనష్టాలకు లోనుకాగల శ్రామికులకు రక్షణ ఇచ్చే ఉద్దేశ్యంతో ప్రభుత్వం పనిచేయటానికి ప్రారంభించాలి.

2. సంస్థాగత నిర్మాణం:

i) స్వయం ఉపాధి శ్రామికులు సహకార సంఘాలను, సంస్థలను నిర్మించుకోవడానికి అనువుగా నిబంధనలను సడలించి వెసులుబాటు కలుగజేయాలి.

ii) స్వయం ఉపాధి శ్రామికులు సహకార సంఘాలద్వారా - వ్యక్తిగతంగాకాక - సహాయం పొందడానికి పథకాలను రూపొందించాలి.

iii) స్వయం ఉపాధి శ్రామికులకు సాయపడే నిమిత్తం ప్రభుత్వ సంస్థలను నెలకొల్పాలి.

3. కనీస వాస్తవాదాయ విధానం :

i) వాస్తవంగా కనీస ఆదాయాన్ని స్వయం ఉపాధి శ్రామికులకు గ్యారంటీ చేయాలి. అందరికీ ఉపాధి గ్యారంటీగా కల్పించ బడే దానికి అవసరమైన శాసనం రూపొందించబడాలి. "పని కోసం ఆహారం" అనే పథకం సహాయకారి కాగలదు.

ii) జాతీయస్థాయిలో కనీస వేతన నిర్ణయం జరగాలి. స్వయం ఉపాధి శ్రామికులకు ఆ కనీస వేతనంతో సమానమైన ఆదాయం లభ్యమయ్యేటట్లు ప్రభుత్వం జాగ్రత్త వహించాలి.

4. ఆశ్రయంకోరే హక్కు :

i) స్వయం ఉపాధి శ్రామిక స్త్రీలతో సహా అందరు శ్రామికులకు గృహ వసతిని ప్రభుత్వం గ్యారంటీ చేయాలి.

ii) పనిచేసే ప్రదేశానికి, గృహ వసతికి సంబంధం - వీలయినంత వరకు ఉండాలి. అంటే రెండూ వీలయినంతవరకూ దగ్గరలో వుండాలి.

iii) యాజమాన్యంగాగాని కవులుగాగాని పనిచేసే ప్రదేశంపై స్వయంవుపాధి శ్రామికునికి హక్కు వుండాలి.

iv) పోలీసు వగైరా అధికారులవల్ల వారికి చీకాకులు వుండరాదు.

5. అరోగ్య సౌకర్యాలు :

స్వయం ఉపాధి శ్రామికులకు ప్రత్యేకంగా ఒక ఆరోగ్యపథకాన్ని రూపొందించాలి ; అమలుపరచాలి. సంధికాలంలో ఆరోగ్య వసతిని అందజేయాలి.

6. సంక్షేమం, విద్య :

i) స్వయం ఉపాధి శ్రామికుల సంతానానికి విద్యను అందించే నిమిత్తం ప్రత్యేకంగా గ్రాంటులు ఇవ్వాలి.

ii) స్త్రీ సంక్షేమ సంస్థలో భాగంగా స్వయం ఉపాధి స్త్రీలకు ప్రత్యేక సంక్షేమ విభాగాన్ని ఏర్పరచాలి.

7. శాసన పరంగా :

స్వయం ఉపాధి శ్రామికులు తమ హక్కులను గుర్తించే నిమిత్తం వాటిని అమలుపరచమని కోరేటందుకు వారిలో జాగృతి కలిగించటానికి ప్రత్యేక కృషి సాగాలి.

8. ఇతర సహాయ చర్యలు :

i) స్వయం ఉపాధి శ్రామికులు తయారుచేసే వస్తువులను వీలయినంతవరకు ప్రభుత్వం కొనుగోలుచేసే విధానం ఏర్పడాలి.

ii) మార్కెటులో దొరికేదానికన్న తక్కువ ధరలకు వారికి అవసరమైన ముడి సరుకులను ప్రభుత్వం అందించాలి.

iii) అలాంటి శ్రామికులను ప్రోత్సహించే నిమిత్తం అనేక పథకాలను తయారుచేయాలి.

9. నూతన సాంకేతిక నైపుణ్యాన్ని ప్రవేశపెట్టుట :

స్వయం ఉపాధి శ్రామికుల పని భారాన్ని తగ్గించే నిమిత్తం నూతన

సాంకేతిక విధానాలను అందులో మరిన్ని ఆ వృత్తి పరిస్థితులకు అనుగుణమైన సాంకేతిక పద్ధతులను-ప్రవేశపెట్టటానికి దోహదం చేయాలి.

10. చీకటిగా ఉండి, అనారోగ్య పరిస్థితుల్లో గాలి వెలుతురూ లే ప్రదేశాలలో స్వయం ఉపాధి స్త్రీలు ఎవరికివారుగా పనిచేసే బదులు స కార సంఘపు ఆరోగ్యకర వాతావరణంలో భవనాలలో పనిచేయడాని అనువైన మానసిక వైఖరిని స్త్రీలలో పెంపొందించాలి.

11. శిశు సంక్షేమ సౌకర్యాలు :

శిశు పోషణను నిర్వహించగల సహకార సంస్థలూ సంఘాలు ఏర్పడేవరకూ ప్రభుత్వం శిశు పోషణాలయాలను స్థాపించి నడపాలి. బీ లకు అందుబాటులో ఉండేటట్లుగా రుసుములు ఉండాలి. దీనివల్ల రెం రకాలుగా లాభం. పనిచేసేటప్పుడు పిల్ల ఏమయిందోననే భయం తల్లి పీడించదు. అంతేగాక చిన్నపిల్లలను ఆడించే బాధ్యత పెద్ద పిల్లల తప్పిపోయి వారూ చదువుకోవటానికి, ఆడుకోవటానికి అవకాశ కల్గుతుంది.

12. స్వయం ఉపాధి స్త్రీల విషయమై పరిశోధన :

స్వయం ఉపాధి స్త్రీల స్థితిగతులను పరిశీలించి, అధ్యయనంచే నివేదికలు సమర్పించటానికి-ఇతర సంస్థలు ముందుకురాని తరుణంలో ప్రభుత్వమే ఆ బాధ్యతను చేపట్టాలి.

II. సంఘ సేవకులు ఏమి చేయగలరు ?

ఇంతవరకు సంఘ సేవకులు తమ దృష్టిని ప్రభుత్వోద్యోగాలలోని స్త్రీల సమస్యలమీదను, సంఘటిత రంగంలోని స్త్రీలపైనను కేంద్రీకరించారు. ఇపుడు స్వయం ఉపాధి స్త్రీల స్థితిగతులను పట్టించుకోవలసిన తరుణం ఆసన్నమయినది. అహమ్మదాబాద్‌లోని "సేవా" (SEWA) సంస్థ ఈ కృషిలో ముందున్నది.

III. స్వయం ఉపాధి శ్రామికులు తమకు తాముగా ఏమి చేసుకోగలరు :

స్వయం ఉపాధి శ్రామికులు అనేక ప్రదేశాలలో పనిచేస్తున్నారు. వారిలో ఐక్యత లేదు. వారి వృత్తి ప్రాతిపదికపై వారు సంఘటిత మవటం అవశ్య కర్తవ్యం. ఇది సంఘాల యుగం. విశాల వ్యాప్తి గల ప్రభుత్వ యంత్రాంగం, శక్తివంతమైన బహుళార్ధసాధక సంస్థలు, సంఘటిత రంగపు కూటములు, వడ్డీవ్యాపారుల, వ్యాపారస్థుల దురాశా పూరిత దోపిడి వీటిని ఏ ఒక్క వ్యక్తి ఎదుర్కొని నిలవలేడు. అలాకాక ఐక్యతగా ఉంటే వారి వాణిని ఇతరులకు వినిపించ గలుగుతారు ; వారి కోర్కెలను బహిర్గతం చేయగలరు. న్యాయాని సాధించుకోగలరు. వారు తమ సంఘాలను నిర్మించ పూనుకోవాలి. అందులో ముఖ్యంగా సహకార సంఘాలను నిర్మించుకోవాలి. ఇది ప్రాథమిక చర్య. తతిమ్మావి తరువాత వస్తవి.

స్వయం ఉపాధి స్త్రీలు, సంఘసేవికలు, సంక్షేమాన్ని ఆశించే ప్రభుత్వ వ్యవస్థలు ఇవన్నీ కలసికట్టుగా ఐక్యతతో కృషిచేస్తే స్వయం ఉపాధి స్త్రీల కష్టాలు చాలవరకు తొలగిపోతాయి ; అంతేకాక వారి స్థితి గతులు మెరుగుపడతాయి.

(తే 31–3–85 దిన మహిళాభ్యుదయ సంస్థ హైదరాబాద్‌లో నిర్వహించిన "స్త్రీలు : ఉపాధి" అనే సెమినారులో పరిశోధనా వ్యాసం.)

వనితలు : వృత్తులు

—ఎ.ఎల్. శారద

పారిశ్రామిక విప్లవం తర్వాత పని రంగస్థలం ఇంటినుండి ఫాక్టరీకి మారడంతో "అసలుకు పని గురించిన భావనే బాగా మారిపోయింది. అంతకుముందు కుటుంబంమొత్తం ఒకే ఉత్పత్తి యూనిట్‌గా, సాంఘికంగా ఒక శ్రేణి యివ్వబడిన వృత్తి చేస్తూ, సాంఘిక కట్టడంలో సజాతీయంగా యిమిడిపోయి వుండేది. అంటే కుటుంబ వృత్తి గుర్తింపు ప్రాతిపదికగా వుండేది. కాని సంస్థకు సంబంధించిన నిపుణతల దొంతరలో వ్యక్తి స్థితికాదు. పని రంగస్థలం ఇంటినుండి మారడంతో అది ఆడవాళ్ళపై ప్రతికూల ప్రభావం చూపింది. మొదటగా, "పని" అంటే ఏదో ఇంటి బయట చేసేది అనే గుర్తింపు వచ్చింది. రెండవది, పని అంటే ఆర్థిక వ్యవస్థలో ప్రత్యేకస్థానం కలది (డబ్బు తెచ్చేది) అనే గుర్తింపు వచ్చింది. కనుక ఉపయోగపు విలువను మాత్రమే సృష్టించే ఆడవాళ్ళ యింటి పనులు, కనబడే రూపంలో ప్రతిఫలం పొందని ఈ పనులు, రోజువారీ వాడుక పనులతో ముడివడిన ఈ పనులు పనులుగా లెక్కకు రాలేదు. వాటిని పనికాని పని **(non-work)** గా లెక్కించసాగారు. అభివృద్ధి చెందిన పాశ్చాత్య దేశాల్లో కంటె ద్వంద్వ ఆర్థిక విధానాలువున్న బడుగు దేశాల్లోనే స్త్రీల భాగస్వామ్యాన్ని యిలా బాగా తగ్గించి చెప్పడం జరుగుతున్నది. దీనిని "శ్రామికబలగం గురించి భావ నిర్మాణం, స్త్రీల ఆర్థిక కార్యకలాపాలను తక్కువ అంచనావేయడం" అనే తన వ్యాసంలో బనారియా (1981) సవివరంగా చర్చించాడు.

ఒక వ్యవస్థాపన **(organizational)** సంస్కృతి ఆవిర్భావంతో బాటు వృత్తిపరమైన అంతస్తుల దొంతరలోకూడ ఒక మార్పు వస్తుంది. కొన్ని వృత్తులు "సువృత్తులు లేక ఉన్నత వృత్తులు" **(professions)** గా "కులీన వృత్తులు"గా ఒక కొత్త గుర్తింపు సంతరించుకుంటాయి. ఈ సువృత్తీకరణ క్రమం **(professionalisation process)** కూడ పారిశ్రామికీకరణ క్రమంవలెనే ఆడవాళ్ళకు అనుకూలంగా లేనిదేనని మేమీ

వ్యాసంలో వాదిస్తాము. సువృత్తీకరణ అనేది ప్రాథమికంగా అధికారం, అదుపాజ్ఞలు పెరిగిపోయే ఒక క్రమం. ఈ క్రమంలో సాంఘిక వ్యవస్థ మొత్తంపై చూస్తే తక్కువ అధికారం కలిగివున్న స్త్రీలు అంతకంతకూ ఎక్కువగా అధికారం, అదుపాజ్ఞలు పూర్తిగా లుప్తమైన స్థితిగతులకు నెట్టివేయబడతారు. ఇది ఉద్దేశ్యపూర్వక వివక్షా విధానంవల్ల కాకపోవచ్చు; అయితే కనీసం పనిచేసే స్త్రీల మనుగడకు సంబంధించిన అవశ్యక పరిస్థితుల వల్లనైనా యిలా జరిగి తీరుతుంది.

సువృత్తికి సంబంధించిన మూలకాలను గురించి అతి క్లుప్తంగా యిక్కడ యోచిద్దాము. విజ్ఞానం, నిపుణతలు క్రమబద్ధంగా అలవర్చుకోవడంపై ఆధారపడిన వృత్తులవి. ఇతర వృత్తులకు వీటికి తేడా ఏమిటంటే ఈ సువృత్తులు తాము సమర్పించే సేవల వుత్పత్తి, పంపిణీ, వాడకాలపై అదుపాజ్ఞలు కలిగివుంటాయి. కఠినమైన ప్రవేశ నిబంధనలు, సుదీర్ఘమైన, బాగా ప్రత్యేకీకృతమైన సాంఘికీకరణ క్రమాల ద్వారా, స్వయంప్రతిపత్తి లేక ఆత్మానుశాసనం, విపణిపై గుత్తాధిపత్యాల సాయంతో మామూలు మనుషుల జోక్యాన్ని, అదుపును జయప్రదంగా అడ్డుకొనడంద్వారా ఈ సువృత్తుల ప్రత్యేక ప్రతిపత్తుల్ని సంరక్షించుకుంటారు. రాజకీయ జిత్తులెత్తుల ద్వారా, కులీనవర్గాల గుర్తింపుద్వారా, ఒకానొక మాయాకరణ క్రమంద్వారా (దీనికి సాంకేతిక, జ్ఞానపర ప్రాతిపదికలుకూడ వుంటాయి) సువృత్తిదారుకు, అతని సేవలుపొందే వ్యక్తికి (ఖాతాదారు client) మధ్య సాంఘిక దూరాన్ని పెంచడంలో కృతకృత్యం అవుతారు. తద్వారా ఈ లక్ష్యాల్ని సాధించుకుంటారు. సువృత్తి బృందాల సభ్యులు అత్యధికభాగం ఎగువ వర్గాలనుండి, ఆధిపత్య ప్రజాతి బృందాల నుండి వచ్చినవారే హెచ్చుగా ఆధిపత్య మనోప్రవృత్తి కలిగి వుంటారు. (జాన్సన్ : 1979)

వనితలు, సువృత్తుల మధ్య సంబంధాన్ని రెండు దృక్కోణాల నుండి చూడవచ్చు. ఒకటి పూర్తి హంగులు గల వృత్తులు-వైద్యం, న్యాయం, విద్యా విషయాలు మొదలైన సువృత్తులలో స్త్రీల స్థితి గురించి